Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКі ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВіК

№ 48 (1698) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК, 27 ЛІСТАПАДА 1988 г. ЦАНА 20 зл.

Любіце свой край!

РАЗМОВА З СЫНАМ ЯКУБА КОЛАСА ДАНІЛАМ МІЦКЕВІЧАМ.

— Мабыць, усе беларусы ведаюць Якуба Коласа як пісьменніка. Сказанае адносіцца і да беларусаў — з Беласточчыны. Аднак нямногія толькі ведаюць Якуба Коласа як чалавека. Таму і прашу Вас расказаць аб ім як чалавеку, мужу, бацьку.

— Якуб Колас пражыў досыць доўгае жыццё. Ён памёр на 74 годзе. Я памятаю бацьку недзе з пяці гадоў. Больш сарака гадоў я жыў пры ім „свядомым" жыццём, назіраў за ім, слухаў яго і чытаў яго. І вось таму многа аб бацьку магу сказаць. Мне здаецца, што сялянскае паходжанне Якуба Коласа акрэслівала яго характар, паводзіны і, зразумела, творчасць. Нягледзячы на тое, што жылі мы ў горадзе, бацька кіраваўся сялянскім распарадкам дня. Вельмі рана прачынаўся, недзе каля шостай гадзіны і параўнаўча рана клаўся спаць: недзе так паміж дзевятай і дзесятай гадзінай вечара. Вельмі любіў фізічную працу. Пасля рэвалюцыі мы жылі ў кватэры, у якой былі печы. Трэба было рыхтаваць дровы. І вось Якуб Колас раніцай перад снеданнем пілаваў дровы, сек іх і ўкладаў у кастры. Ён жа паліў у печах, выбіраў попел. Любіў вельмі замятаць і чысціць панадворак, зімою адкідаў снег. У летні час сістэматычна працаваў у садзе і агародзе. Усё гэта, як правіла, рабіў да снедання. Пасля снедання сядаў і разбіраў карэспандэнцыю. Характарызаваўся вернасцю свайму слову. Ніколі не даваў пустых абяцанак. Калі нешта каму паабяцаў, дык нават калі б выкананне гэтай абяцанкі патрабавала няведама колькі высілку, абавязкова абяцанку выконваў.

Да бацькі як дэпутата Вярхоўнага Савета прыходзіла вельмі многа людзей. Ішлі з рознымі справамі. Адзін жыў у бядзе, другому кагосьці з сям'і паса-

(Працяг на стар. 4)

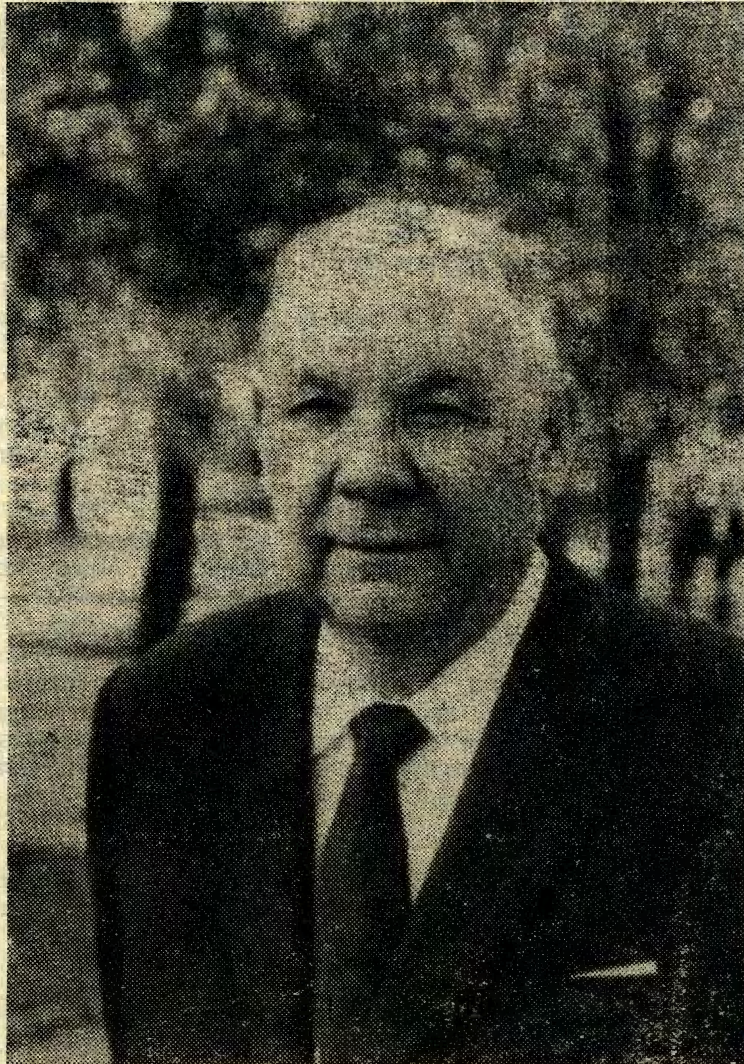

У ПРЭЗІДЫУМЕ ГП БГКТ

4 лістапада г.г. адбылося першае пасля XI З'езда БГКТ пасяджэнне новага Прэзідыума ГП БГКТ, у які ўвайшлі: Аляксандр Баршчэўскі (старшыня), Мікалай Алексяюк, Мікалай Бушко, Аляксандр Івваноўскі, Юрка Каліна, Аляксей Карпюк, Валянціна Ласкевіч, Віталій Луба, Сяргей Лукашук, Анатоль Мартыновіч, Мікалай Нікалаюк, Сакрат Яновіч.

Згодна з пастановай, прынятай на З'ездзе, на пасяджэнні Прэзідыума разглядаліся кандыдатуры намеснікаў старшыні і сакратара ГП БГКТ. Аляксандр Баршчэўскі запрапанаваў Аляксандра Іваноўскага на штатнага намесніка старшыні ГП, Мікалая Нікалаюка на другога намесніка (няштатнага), а Яна Максімюка, члена ГП БГКТ, на сакратара. Кандыдатуры былі адобраны членамі Прэзідыума. Прынята пастанова паставіць гэтыя кандыдатуры пад зацвярджэнне на першым пасляз'ездаўскім пасяджэнні Галоўнага праўлення.

Апрача гэтага, Прэзідыум разгледзеў шэраг багучых праблем, звязаных з актуальнай дзейнасцю БГКТ. Між іншым, была прынята пастанова наладзіць адно з бліжэйшых пасяджэнняў Прэзідыума ў Гайнаўцы і прысвяціць яго выключна справе пабудовы Беларускага музея.

Ян Максімюк

САЮЗНІКІ І ГАРАНТЫ

СЛОВА ПРАДСТАЎНІКА ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА ПАРП ТАВ. АЛЯКСАНДРА БАЛЯХОЎСКАГА НА XI З'ЕЗДЗЕ БГКТ.

Паважаныя дэлегаты і ўдзельнікі XI З'езда Беларускага грамадска-культурнага таварыства!

Дзякую за магчымасць удзельнічаць у вашым З'ездзе і праслухоўвацца да яго працы. Бліжэй пазнаю вашы патрэбы, праблемы і ўласнае бачанне месца ў пабудове сацыялізму ў Польшчы, як было сказана ў дыскусіі, паводле ленінскіх прынцыпаў.

Жывем у цяжкіх, але цікавых часах. Сацыялізм уваходзіць аб'ектыўна ў новую фазу, у працэс абнаўлення і перабудовы сваёй фармацыі. Усе камуністычныя і рабочыя партыі ўсведамляюць гэта і ўзначальваюць тыя зрухі.

Перастройка, абнаўленне, галоснасць, развіццё дэмакратыі, рэформы, неспакой у пошуках новых дарог развіцця сацыялізму ў СССР, у нас, у іншых краінах нашай супольнасці — гэта сучасныя знакі часу і надзеі.

Галоўным фактарам нашай польскай паспяховай будучыні будзе ўдача гаспадарчай рэформы, канскекветнае ажыццяўленне прынцыпаў яе II этапу, развіццё дэмакратыі. Захаванню грамадскага спакою і нацыянальнаму пагадненню мае служыць пасяджэнне „круглага стала", якое неўзабаве павінна пачацца. Гэта вядомая ініцыятыва Польскай аб'яднанай рабочай партыі, якая імкнецца згуртаваць вакол найважнейшых спраў Айчыны і яе будучыні ўсе канструктыўныя грамадскія сілы, нават тыя, якія прадстаўляюць адменныя ідэалогіі і светапогляды.

Толькі грамадства як цэласць можа лепш і больш эфектыўна выпрацаваць канкрэтныя сродкі па забеспячэнню пажаданага ўзроўню матэрыяльнага і духоўнага жыцця народа. Развіццё розных форм дэмакратыі (не анархіі) дае таму гарантыю. Усе мы грамадзяне гэтай краіны і ў нашых руках яго паспяховая будучыня і тэмпы прагрэсу, у тым ліку і ступень забеспячэння патрэб нацыянальных меншасцей, аб чым была мова ў дакладах і ў дыскусіі. Аднак не можа гэта весці да непатрэбнага нікому антаганізавання грамадства і ўзмацнення яго падзелаў.

— ✻ —

Польскія грамадзяне іншых нацыянальнасцей, якія ў нас пражываюць, маюць роўныя, канстытуцыйна гарантаваныя правы ва ўсіх галінах дзяржаўнага, палітычнага, гаспадарчага, грамадскага і культурнага жыцця. Фактычная раўнапраўнасць непольскага насельніцтва праяўляецца таксама і ў тым, што мае яно магчымасць культывавання на роднай мове культуры і асветы, а таксама вядзення грамадскай дзейнасці ў рамках уласных нацыянальных грамадска-культурных таварыстваў. Ад іх саміх залежыць, у якой ступені яны выкарыстаюць гэтыя магчымасці для ўласцівых статутовых мэт. Трэба сказаць, што прадстаўнікі нацыянальных меншасцей актыўна ўдзельнічаюць у грамадска-палітычным жыцці краіны, займаючы адказныя пасады, а таксама выконваючы розныя функцыі ў палітычных арганізацыях, дзяржаўнай адміністрацыі, у грамадска-гаспадарчым жыцці, на ніве асветы, навукі і культуры — без дыскрымінацыі. Беларускае насельніцтва — у прыватнасці тут на Беласточчыне — выкарыстоўвала гэтыя магчымасці, давала доказы лаяльнасці Айчыне, Польскай Народнай Рэспубліцы.

Нацыянальная палітыка, якая вядзецца ў Польшчы, прадбачвае аклічнасці і рэаліі, абумоўленыя гістарычнымі падзеямі,

(Працяг на стар. 2)

СПРАВА БЕЛАРУСКАГА МУЗЕЯ

Справу пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы многія з амерыканскіх беларусаў трактуюць з выключнай павагай. Ведаў я аб гэтым ужо тады, калі Музей яшчэ не будаваўся. Калі я быў у ЗША першы раз у 1981 годзе, многія з амерыканскіх беларусаў пыталі мяне пра лёс музея і, даведаўшыся аб тым, што мы робім усё, каб ідэю Музея ажыццявіць, прапанавалі мне грошы, прызначаныя на пабудову гэтай установы. Зразумела, што тады я не мог браць гэтых грошай. Бо як жа можна было прымаць грошы, калі не было ніякай упэўненасці, што Музей будзе будавацца?

Калі некалькі гадоў таму назад мы дабіліся ад улад згоды на пабудову Музея і аб'явілі ў „Ніве", што прымаюцца з усіх куткоў свету грашовыя сродкі на пабудову, пачалі плысці долары з Аўстраліі, Канады, Англіі, Бельгіі, Францыі, Іспаніі і перш за ўсё ЗША. Беларусы, раскіданыя па ўсім свеце, стараліся не на словах, а на справе дапамагчы ў пабудове аб'екта, які мае ўсебеларускае значэнне.

Прыехаўшы ў 1987 годзе ў Амерыку, у часе сустрэч з беларусамі я місійна, ці можа нават маньякальна вяртаўся да гэтай справы. Звяртаючыся да прысутных, найчасцей гаварыў: „Шэсць гадоў таму назад, калі ідэя Музея практычна не рэалізавалася, многія з вас прапанавалі мне грошы на Музей. Тады гэтых грошай я не мог браць, бо Музея мы не будавалі. Сёння, аднак, звяртаюся да тых, хто грошы прапанаваў, і да тых, хто не прапанаваў, — давайце. Музей мы ўжо будуем і патрэбны для гэтай мэты вельмі вялікія сумы".

І трэба сказаць, што давалі ўсюды. Найбольш далі ў Нью-

Йорку, нямала ў Кліўлендзе. У Нью-Брансвіку запэўнілі мяне, што ў блізкім часе прышлюць зноў значную суму. Муж Веры Младзяноўскай, якая паходзіць з Кляшчэляў, сказаў, што будзе збіраць долары ў Дэтройце і ў Чыкага.

Адзін беларус з Кліўленда сказаў мне, што ён дагэтуль меў пэўныя сумненні, звязаныя з Музеем. Аднак, я яго пераканаў і ён адзін абавязваецца ў блізкай будучыні ўнесці ў фонд Музея тысячу долараў. Што значыць у нашых умовах такая сума, усе ведаюць. Вялікую ролю ў збіранні сродкаў на Музей адыгрывае ў Нью-Йорку беларуска-каталічка Вера Бартуль, у Кліўлендзе — беларус-праваслаўны Сяргей Карніловіч, у Нью-Йорку — беларус (не ведаю якога веравызнання) Пётр Кажура. З Канады ўжо некалькі разоў уплачваў на Музей грошы беларус-баптыст Юрка Рэпэцкі. Як жа гэта прыемна, калі рэлігійныя ці грамадска-палітычныя адрозненні не перашкаджаюць служыць той ідэі, якая мае агульнанацыянальны характар.

Праўда, мушу сказаць, што некалькі разоў я сустрэўся з сумненнямі, а нават свайго роду абвінавачваннямі з боку амерыканскіх беларусаў. Для прыкладу, у Нью-Йорку пані Алюньця Р. моцна атакавала афіцыйную назву Музея, асабліва тую яе частку, якая гаворыць аб рэвалюцыйным руху. Давялося доўга тлумачыць, што рэвалюцыйны рух ва ўсходняй Беласточчыне быў галоўным чынам беларускім прагрэсіўным рухам і што на яго складалася не толькі дзейнасць КПЗБ, але і дзейнасць „Грамады" і дзейнасць Таварыства беларускай школы. А калі трапяць нам у рукі дакументы, звязаныя з хрысціянскай дэмакратыяй, дык напэўна таксама знойдуць для сябе месца ў Музеі. Думаю, што мне ўдалося пераканаць паню Алюньцю і што яна таксама станецца прапагандысткай ідэі збору сродкаў на Музей, тым больш, што Алюньчына маці ўжо ўнесла акрэсленую суму ў наш фонд.

Варта падкрэсліць і тое, што каляровы бланк падзякі, запраектаваны нашым выдатным мастаком Янкам Салавянюком, які я ўручаў ахвярадаўцам, вельмі ўсім падабаўся.

І так, у часе знаходжання ў ЗША я сабраў 900 долараў на пабудову Беларускага музея. Беручы пад увагу тое, што гаварылі мае слухачы, можна думаць, што ў бліжэйшым часе ўплыве яшчэ на наш рахунак дзве-тры тысячы долараў. Хацеў бы тут назваць прозвішчы тых, хто даў найбольш. І вось, пані Вера Бартуль сабрала болей як чатырыста долараў, Мікола Заморскі даў 150 долараў, Наталля Каляда — 100 долараў, Аляксандр Шаршуновіч — 100 долараў. Іншыя далі меншыя сумы, дадзеныя аб якіх разам з грашыма перадаў я камітэту пабудовы Музея. Магу толькі пакланіцца і падзякаваць усім ахвярадаўцам.

Алесь Барскі

(Працяг са стар. 1)

САЮЗНІКІ І ГАРАНТЫ

а таксама патрабаваннем паасобных асяроддзяў на дадзеную форму дзейнасці. Дамінуючым яе заданнем з'яўляецца гарманічнае звязванне амбіцый і аспірацый нацыянальных асяроддзяў з інтарэсамі сацыялістычнай дзяржавы, з ушанаваннем іх культурных, гістарычных, звычаёвых, моўных адрозненняў. Дзейнасць дзяржаўных органаў і палітыка Польскай аб'яднанай рабочай партыі не намерана прымяняць якія-небудзь сродкі адыходжання ад таясамасці нацыянальнай меншасці, ухіляе аднак штучныя паглыбленні і ўмацаванні нацыянальных падзелаў, а таксама непажаданыя тэндэнцыі антаганізавання і падбухторвання грамадстваў, якія жывуць у адной Айчыне — Польскай Народнай Рэспубліцы.

Працэсы, якія адбываюцца зараз у Польшчы і ў СССР, на Савецкай Беларусі спрыяюць лепшаму жыццю грамадства, дзеля задавальнення нашых народаў у вырашэнні праблем нацыянальных меншасцей са зразуменнем узаемнасці.

На новае паказвае прысутнасць на вашым З'ездзе ўпершыню афіцыйных гасцей з Савецкай Беларусі і Дома савецкай навукі і культуры ў Варшаве. Знаходзімся ўзаемна ў зусім новай, якасна карыснай сітуацыі, і гэта трэба поўнасцю сабе ўсведаміць. Развіццё будзе ісці ў напрамку адкрыцця, збліжэння і больш поўнага забяспечвання нацыянальных патрэб беларускага насельніцтва ў Польшчы і польскага на Беларусі.

— ✻ —

За таварышам сакратаром Ваяводскага камітэта ПАРП перадаю сардэчныя прывітанні, словы прызнання і найлепшыя пажаданні ад кіраўніцтва Грамадска-прававога аддзела ЦК ПАРП дэлегатам і ўдзельнікам З'езда, усім членам Таварыства.

Гэта найвышэйшы ваш форум, на якім ацэньваецце дасягненні мінулага склікання, разлічваеце Галоўнае праўленне з таго, што яно зрабіла і як выканала пастановы папярэдняга З'езда. Намеціце напрамкі статутовых дзеянняў на будучыню для новых улад Таварыства, прадбачваючы новыя патрэбы і амбіцыі асяроддзя. У нашых зносінах трэба элімінаваць усе фактары, якія ўплываюць часам нават на суб'ектыўнае пачуццё непаўнапраўнасці паасобных людзей або груп беларускай нацыянальнасці ў Польшчы. Але яшчэ трэба зрабіць многае.

Польская аб'яднаная рабочая партыя і дзяржаўныя ўлады астаюцца вашымі саюзнікамі і гарантамі ў вырашэнні абгрунтаваных патрэб і аспірацый беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы.

„ТУТЭЙШЫЯ" КРОЧАЦЬ ДАЛЕЙ

12 кастрычніка г.г. у памяшканні мінскага Дома літаратара (вул. Фрунзе, 5) адбылася чарговая сустрэча ў таварыстве маладых літаратараў „Тутэйшыя". Акрамя пачынаючых паэтаў, празаікаў і крытыкаў, у ёй прынялі ўдзел першы сакратар Саюза пісьменнікаў БССР Н. С. Гілевіч, старшыня камісіі па працы з маладымі СП БССР Я. В. Міклашэўскі, прадстаўнікі прэсы і нефармальных супольнасцей „Талака", „Няміга" і г.д.

Адным з галоўных пытанняў, абмеркаваных на сустрэчы, быў удзел ТМЛ „Тутэйшыя" ў правядзенні II Вальнага сойму беларускіх нефармальных суполак, які намечаны на лістапад.

Вялікую ўвагу прысутных заняло і паведамленне аб падрыхтоўцы святкавання Дзядоў (30 кастрычніка), слаўнай беларускай традыцыі, адроджанай таварыствам год таму назад.

Старшыня ТМЛ „Тутэйшыя" Алесь Бяляцкі прынёс таксама цікавую вестку аб зацвярджэнні Прэміі ТМЛ „Тутэйшыя".

Ішла гаворка аб дзейнасці Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы, аб зацікаўленні ў кантактах паміж маладымі літаратарамі дзвюх краін. Асаблівую ўвагу выклікала вестка аб выданні ў Беластоку славутай кнігі ірландскага пісьменніка Дж. Джойса „Уліс" (на беларускую мову пераклаў Ян Максімюк). Прывезены экземпляр доўга вандраваў у руках цікаўных.

Быў разгледжаны таксама шэраг арганізацыйных пытанняў дзейнасці таварыства.

Р. Дамінюк

„Чырвоная змена" № 199 ад 19.Х.1988.

У РЫБАЛАХ — ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вясковы дом культуры ў Рыбалах часта арганізуе дзецям розныя гульні. Дырэктар Лідзія Мартынюк шукае для гэтай працы ўсюды саюзнікаў. Вось у суботу, 29 кастрычніка адбылася такая цэладзённая багатая імпрэза. Грошы на яе даў „Камбінат" — Сельскагаспадарчая прадукцыйная спулдзельня ў тых жа Рыбалах.

У святліцы сабралася вельмі многа дзяцей з Рыбалаў і суседніх вёсак, наймалодшых і старэйшых. Прыйшло ўсё прадшколле з „Камбіната". Групу малых дзяцей са святліцы ў Паўлах прывяла Ніна Андраюк (актыўны член тэатральнага беларускага калектыву ў вёсцы).

Дзеці спявалі песні, дэкламавалі вершы, танцавалі, спаборнічалі ў розных гульнях.

Група старэйшых дзяцей у Рыбалах пад кіраўніцтвам Лідзіі Мартынюк рыхтуе пастаноўку казкі „Чырвоная шапачка". На імпрэзе яны пад акардэон Пятра Нявінскага праспявалі дзве песні з гэтай пастаноўкі. Сярод шматлікіх ахвотнікаў спяваць і дэкламаваць выступіў цікавы дуэцік Бася і Агнешка, якія заспявалі вельмі добрую песню „Мы не хцэмы венцэй войны". У польскім дзіцячым песенным рэпертуары такіх песень няшмат, хіба што будуць гэта пераклады з рускай мовы.

На заканчэнне дзеці частаваліся канапкамі і доўга яшчэ гулялі. Дзень прайшоў спакойна.

(вв)

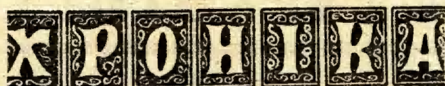

7 лістапада 1988 г. на пасяджэнні Праўлення гарадскога гуртка БГКТ у Бельску-Падляшскім разглядаліся справы ўмоў дзейнасці мясцовага беларускага клуба.

— ✻ —

9 лістапада 1988 г. у Беласток былі прывезены з Мінска народныя ўборы нашым самадзейным калектывам. Выканаў іх мінскі Вытворча-мастацкі камбінат Тэатральнага фонда Саюза тэатральных дзеячоў БССР. Зараз 122 народныя беларускія ўборы, якія каштавалі 24 тыс. трансферовых рублёў, знаходзяцца на складзе ў Галоўным праўленні БГКТ. Харавы калектыў з Гайнаўкі атрымае 48 камплектных строяў, з Гарадка — 19, з Чыжоў — 19, са Старога Ляўкова — 13, з Рыбалаў — 12 і з Дашоў — 11.

(л)

УРАЧЫСТАСЦЬ У НАРВЕ

22 кастрычніка ў Нарве адбылася вялікая ўрачыстасць — перадача ў карыстанне дзецям і настаўнікам новай шматпавярховай і прыгожай школы, а дакладней — цэлага комплекса школьных будынкаў. У галоўным вучэбным корпусе ёсць 18 класных пакояў, складзікі на навуковыя дапаможнікі, лекарскі і дэнтыстычны кабінеты, асобныя пакоі для школьных арганізацый і калектываў давучвання. Побач — адміністрацыйны будынак са сталоўкай на 120 месц і па-сучаснаму абсталяванай кухняй, з бібліятэкай, настаўніцкім пакоем і дырэктарскім кабінетам, святліца, тут жа і гімнастычная зала з патрэбнымі памяшканнямі, а таксама 18-кватэрны дом для настаўнікаў. Не забыліся будаўнікі і пра ачышчальню сцёкаў, аддаўшы яе на час, што вельмі радуе жыхароў. Вядома ж, што ў гэтых ваколіцах Нарва яшчэ даволі чыстая, рыбная, і ўсе мараць аб тым, каб яна такая і далей заставалася.

Каштавала школа 340 мільёнаў злотых з поўным новым абсталяваннем. Пабудавала яе ў даволі кароткі час Бельскае прадпрыемства сельскагаспадарчага будаўніцтва. Пачатак будовы прыпаў на лістапад 1985 года, а 1 чэрвеня 1986 года быў урачыста ўмураваны акт пабудовы. Тады ж, вясною 1986 года, дырэктар гэтай будаўнічай фірмы Ян Мікалушка сказаў у прыватнай размове:

— Плануюць аддаць школу ў 1989 годзе. Мы пастараемся зрабіць гэта раней, калі толькі не будзе сур'ёзных перашкод.

І выйшла, пабудавалі раней. Усе будаўнікі бачылі, у якіх умовах вучацца дзеці ў старой школе. Хацелі прыспешыць. І ўдалося. За гэта ім вельмі ўдзячны і бацькі і дзеці. Скончылася мучэнне дзяцей — сядзець зімою ў цесным і халодным будынку, які памятае яшчэ пачаткі нашага стагоддзя. А дарэчы, ёсць дакументы (аб іх гаварыў на адкрыцці новай школы дырэктар Янка Іванюк), што першая школа ў Нарве (вельмі старым, гістарычным мястэчку) была заснавана ў 1528 годзе. Гэта была школа толькі для хлапчукоў. Дзвесце гадоў пазней тут працавала ўжо і школа рукадзелля для дзяўчынак.

Новая прасторная, светлая і цёплая школа — гэта спаўненне мараў не аднаго пакалення нараўскай моладзі.

На ўрачыстасць з'ехалася шмат гасцей з усёй Польшчы, Многа было прадстаўнікоў будаўнічага прадпрыемства з Бельска. З нагоды добра выкананага абавязку пры пабудове гэтай і іншых школ, ды з нагоды Дня будаўнікоў тут, у Нарве, многім будаўнікам былі ўручаны дзяржаўныя і прафесіянальныя ўзнагароды. Дарэчы, ПБРоль у Бельску будуе нямала для асветы. У нашым ваяводстве — гэта ўжо чацверты школьны аб'ект. Цяпер бельскія будаўнікі працуюць пры новай школе ў Белавежы. І супрацоўніцтва з гэтай бельскай будаўнічай фірмай вельмі хваліць беластоцкі куратар асветы і выхавання Эдвард Крынскі, які на ўрачыстым адкрыцці новай школы ў Нарве сардэчна дзякаваў будаўнікам за добрае выкананне і перадачу школы дзецям раней тэрміну.

Да ўрачыстага адкрыцця новай школы грамадства Нарвы падрыхтавала дзецям свой падарунак — сабрала грошы і набыло школьны сцяг, які быў урачыста ўручаны школе.

У сувязі з тым, што школа прымала імя генерала Зыгмунта Берлінга, гасцьмі ўрачыстасці былі і прадстаўнікі Войска Польскага, воіны дывізіі імя Т. Касцюшкі. Яны прыехалі да дзяцей і настаўнікаў з віншаваннямі і пажаданнямі.

Урачыстасць закончылася канцэртам „Падляшскіх зязюлек“ — бельскага калектыву, які працуе пад кіраўніцтвам Мікалая Турковіча.

„Ніва“ далучаецца да ўсіх добрых пажаданняў дзецям і настаўнікам у новай школе і спадзяецца, што і далей будзе мець сярод іх сваіх чытачоў і сяброў.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

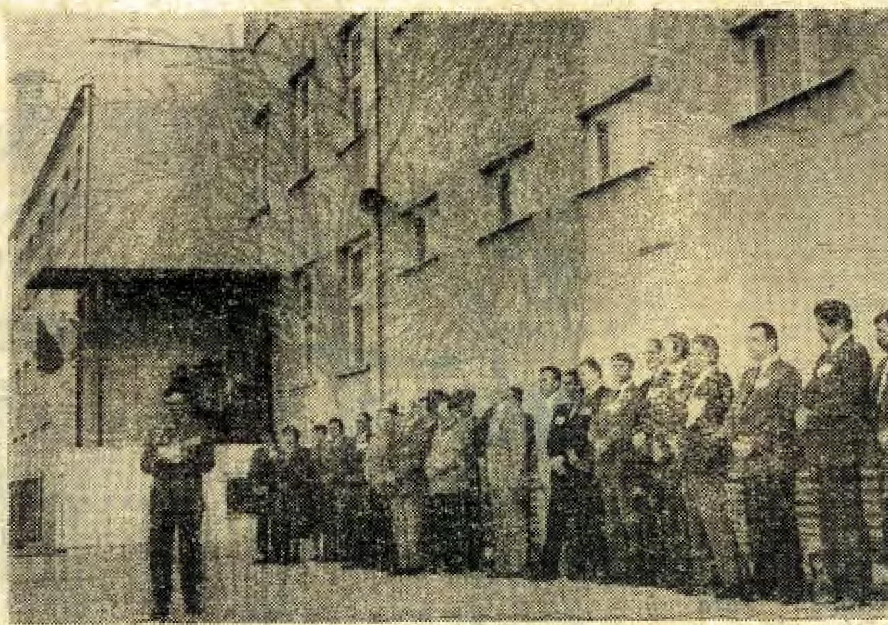
На ўрачыстым пастраенні перад новай школай гасцей прывітаў старшыня гмінай рады нарадовай М. Зубрыцкі.

Прадстаўнікі грамадскага камітэта фундацыі сцягу ўрачыста перадаюць яго дырэктару школы Янку Іванюку.

Госці і вучні ў гімнастычнай зале новай школы.

Ад сённяшняга нумара выдзяляем у нашым тыднёвіку новую палоску, паэтычную. Запрашаем араць, сеяць ды жаць усіх, пры адным толькі варунку: няхай на ёй закрасуюцца вершы, дагэтуль нязнаныя чытачам, свежыя, яшчэ ў кропельках расы-поту іхніх стваральнікаў. Хочам, каб на гэтай палосцы поступам адважным крочылі масцітыя, вопытныя майстры верша поруч з маладымі, толькі яшчэ прабуючымі сваё пяро, ды каб узрасталі тут буйна палкія, шчырыя пачуцці і скрыжоўваліся глыбокія думкі.

Няхай наша палоска не ведае ні брамаў, ні межаў і праходзіць бесперашкодна праз усе кантыненты свету, а ў творчым спаборніцтве няхай сустракаюцца на ёй усе, каму сэрца звоніць па-беларуску і думкі кладуцца на нашай роднай мове беларускай.

РЭДАКЦЫЯ

— ✻ —

Калі здыму я з ашчадкніжкі
апошні смыканы рубель,
то вып'ю з польскага кілішка
і сам сабе спяю наэль.

У душу, расхрыстаную насцеж,
ганца адчаю не пушчу.
На мой хрыбет, нібы на шассі,
мацнейшы кузаў нарашчу.

І пакачу па шлях-дарозе
марошку есці ў дзікі рай,
дзе на сняжку рыпіць палоззе
і ззяннем свеціць небакрай.

Славамір Адамовіч
БССР

ШЧЫРАСЦЬ

Жыву з акрытаю душою,
нібы наіўнае дзіця...
Адасабляць сябе мяжою
не ў правілах майго жыцця
ад клопатаў сяброў далёкіх,
няўдач суседа за сцяной,
ад лёсу дрэў і зор высокіх,
ад слоў, напудраных маной...
З трывогаю жыву на свеце,
бо ў ім суіснуюць даўно
падман і прагнасць, і бясчэсце,
што нас дурманяць, як віно...
Пытаеш: гэтак доўга будзе?
Ты кажаш: свет не пераверпеш...
Ды не! Мы ўсё ж такія людзі,
што нас ад веры не адвернеш.

Міхась Мельнік
БССР

ПРЫВІДНЫ ГОРАД

Вецер
Спіны
Дамоў
Дугой
Выгінае.
Светлафора наліта вока крывёй.
Немата душу працінае.
Прывідны горад.
Адзіночкі і пары.
Час раптоўных спатканняў.
Час раптоўных аварый.
Самотнае існаванне
У гэткім часе.
У гэткім горадзе.
Душа належыць Святлу,
Змярканню, —
Зморана.

Галіна Ракопа
БССР

БЕЛАРУСІКІ

Pochilewicz D.L., Kriestjanie Biełorussii i Litwy wo wtoroj połowinie XVIII w. Wilnius 1966, Rec. Lech M(arian). Julian. *Acta Boltico-Slavica* t. 6:1969, s. 309—314; Topolska Maria Barbara, *Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych* t. 29:1968, s. 160—164; Żytkowicz Leonid, *Kwartalnik Historyczny* 1968, nr 1, s. 115—123.

Pochilewicz D.L., Budżet chłopa na Białorusi i Litwie w XVI w. Tł. z ros. Artur Kijas. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu*, Historia 1972, z. 12, s. 275—302, tab.

Poczanin S.Z., W grozowom wosiemnadcatom. Bolszewistskije organizacyi Biełorussii w bor'bie za własť Sowietow w 1918 godu, Mińsk 1969. Rec. Deruga Aleksy, *Z Pola Walki* 1971, nr 1, s. 251—257.

Podkoszyn Siemion, Rieformacija i obszczestwiennaja mysl Biełorussii i Litwy (wtoraja połowina XVI — naczało XVII w.), Mińsk 1970. Rec. Kosman Marceli, *Przegląd Historyczny* 1972, z. 4, s. 716—719; Topolska Barbara M., *Odrodzenie i Reformacja w Polsce* t. 17:1972, s. 235—238.

Padłużny A.I., Fanałahicznaja sistema biełaruskaj litaraturnaj mowy, Mińsk 1969. Rec. Sawicka Irena, *Slavia Orientalis* 1970, nr 3, s. 331—333.

Poezja Białoruska. (Antologia). Tł. z białor. Kazimierz A(ndrzej) Jaworski. *Kamena* 1982, nr 16, s. 7.

Pogranicznyje wojska SSSR w gody Wielikoj Otieczestwiennoj Wojny 1942—1945, Moskwa 1976. Rec. Oniszczuk Michał, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1985, nr 1/2, s. 491—503.

Pokropek M., Zróżnicowanie kulturowe na pograniczu etniczno-językowym i jego odbicie w świadomości mieszkańców na przykładzie pogranicza polsko-litewsko-białoruskiego w północno-wschodniej Polsce. *Etnografia Polska* 1979, t. 23, z. 2, s. 127—156, il. bibl.

Połnoje sobranije russkich letopisiej. T. 35. Letopisi biełorussko-litowskije, Moskwa 1980. Rec. Sielicki Franciszek, *Slavia Orientalis* 1981, nr 3, s. 359—360.

Poprzeczko Jacek, Cena zwycięstwa (zbrodnie na Białorusi). *Życie Warszawy* 1975, nr 110, s. 5, il.

Poprzeczko Jacek, Zwyczajne życie Galiny Miagkowej. (Fabryka Traktorów w Mińsku). Korespondencja z Mińska. *Życie Warszawy* 1975, nr 116, s. 5, il.

Porowski Bolesław, Wspólne wzrastanie. (Białorusini w Polsce). *Argumenty* 1969, nr 37, s. 6—7.

Powstanie i działalność Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady na Białostocczyźnie, Białystok 1973. Rec. Bergman Aleksandra, *Przegląd Historyczny* 1975, z. 2, s. 305—309; Tomczonek Zofia, *Rocznik Białostocki* t. 13: 1976, s. 588—589.

Poźniak Telesfor, Literatura białoruska w kręgu dwu rewolucji. *Slavia Orientalis* 1978, nr 4, s. 471—479.

Poźniak Telesfor, O radzieckiej poezji białoruskiej okresu wojny 1941—1945. *Acta Uniwersitatis Wratislaviensis no 381, Slavia Wratislaviensia* 1977, t. 12, s. 23—32.

Prokoszyna Jekatierina, Oczerk swobodomyslija i atieizma w Biełorussii w XIX w., Mińsk 1973. Rec. Skurjat Krystyna, *Euhemer 1975*, nr 1, s. 144—146.

Raczek Tomasz, Od Mickiewicza do Bryla. (Literatura białoruska). Korespondencja z Mińska. *Rzeczpospolita* 1982, nr 116, s. 4, il.

Radziejewski Janusz, Mniejszości narodowe w Polsce międzywojennej ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości słowiańskich. *Wiadomości Historyczne* 1968, nr 2, s. 47—60.

Radziuk Ryszard, Idiejno-chudożestwiennoje swojeobrazije powiestiej W. Bykowa. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie. Filologia Rosyjska 1982, z. 5, s. 189—215.

Rahojsza V.P., Problema wierlibra w biełorusskoj poezii. *Zagadnienia Rodzajów Literackich* t. 12:1969, z. 1, s. 25—42.

P.C.

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Старая хата ў Арбасах Малых. Мал. У. Петрука.

НАША ПОШТА

Арцём Палонскі з Лепля (Віцебская вобл.) піша:

„Амаль 50 гадоў я не быў тут, у старым мястэчку Візна, што каля Ломжы. Цяпер мне ўжо 65 гадоў. Тады было зусім мала. Маладым настаўнікам з Усходняй Беларусі я прыехаў у Візну працаваць. Вайна і застала мяне тут.

І вось я зноў у Візне. Канешне, хацелася б сустрэць каго-небудзь са сваіх вучняў. Аднак яны не сустрэліся мне. Сустрэліся іх сваякі.

— А як жа, нам пра Вас расказвалі, — гавораць яны. — Вас многія памятаюць у Візне.

Прызнацца, вельмі прыемна пачуць такое.

Нас запрашаюць у вялікі, новы дом. Тут жывуць сваякі маіх вучняў. Мы размаўляем пра жыццё-быццё. Успамінаем, што было агульнага.

Візна. Вось тая вуліца, па якой хадзіў маладым. Нават тыя каменні на ёй. Той жа паварот ракі. Такі ж высокі абрыў да яе. У вяршалінах дрэў хаваецца стары касцёл.

Цікавай асаблівасцю валодае чалавечая памяць. Працуючы ў Візне, я добра вывучыў польскую мову. Праўда, каля 50 гадоў не карыстаўся ёй. І вось зноў у Візне памяць амаль поўнасцю аднаўляе лексічныя навыкі.

Прыемны ўспамін, прыемнае падарожжа.

Калі вас зацікавяць падрабязнасці, напішу“.

Ад рэдакцыі: Здаецца, што нашым чытачам будзе цікава пазнаёміцца з Вашымі ўспамінамі аб настаўніцкай працы да вайны. Напішыце аб гэтым.

Любіце свой край

(Працяг са стар. 1)

дзілі ў турму, трэці ў справе школы і г.д. Якуб Колас салідна ўсімі такімі справамі цікавіўся і стараўся кожнаму дапамагчы. Цікава і тое, што калі назначыў гадзіну спаткання, то не было такога выпадку, каб спазніўся. Наадварот, прыходзіў раней і паглядаў на гадзіннік, нерваваўся, калі наведвальнік спазняўся. Дарэчы, бацька насіў толькі гадзіннікі кішэнныя, ручных не прызнаваў. Вельмі сур'ёзна адносіўся да пісем. Усе чытаў і на ўсе стараўся адказаць.

Пакончыўшы з пісьмамі, браўся за літаратурную працу. Здаралася, што над сваімі творамі працаваў і ў Акадэміі навук, дзе быў віцэ-прэзідэнтам. Зразумела, толькі тады, калі не перашкаджала гэта службовым абавязкам. Якуб Колас не цярпеў марнатраўства часу. Кожную хвіліну стараўся выкарыстаць.

— Як выглядаў Якуб Колас?

— Быў сярэдняга росту. Даволі моцнага складу цела. Вочы цёмныя. Меў шмат сілы. Мог дужацца з двума-трыма семінарыстамі і ўсіх перамагчы. Любіў цягацца за пальцы і рэдка каго не перамагаў (гаворачы гэта Даніла Міцкевіч схваціў сваім сярэднім пальцам мой сярэдні палец і я пачуў, як цягне не толькі маю руку, але і ўсяго мяне). Вось бачыце, — цягнуў расказ Даніла Міцкевіч, — а мне ж семдзесят чатыры гады. Ведайце, што бацька мяне без цяжкасці перацягваў тады, калі я быў намнога мацнейшы, чым сёння. Зразумела, гавару аб тым перыядзе, калі бацька не быў стары. Справа ў тым, што на працягу дзесяці апошніх гадоў жыцця Якуб Колас аж дваццаць шэсць разоў хварэў на запаленне лёгкіх. Недзе ў 1949 годзе кінуў курыць і пасля гэтага хварэў радзей.

Бацька быў па натуры маўклівы. Аднак праз гэту маўклівасць прабівалася яго дабрата. Вельмі добра адносіўся да жонкі. Маці мая была з рускіх, дачка святара. Аднак апанавала беларускую мову і як у слове, так і ў пісьме паслугоўвалася ёю вельмі добра. Дома мы гаварылі выключна па-беларуску. Бацькі ніколі не сварыліся. Атмасфера была выключна сардэчнай, цёплай, добрай. За гэта мы былі бацькам вельмі ўдзячны.

— Колькі ў Якуба Коласа было дзяцей і які іх лёс?

— Тры сыны. Я самы старэйшы. Нарадзіўся ў 1914 годзе. Сярэдні быў Юрка, нарадзіўся ў 1917 годзе. Яго лёс злажыўся трагічна. Загінуў ён як салдат Чырвонай Арміі ў першыя месяцы вайны. Трэці брат, Міхась, нарадзіўся ў 1926 годзе. Ён зараз доктар тэхнічных навук. Працуе ў Акадэміі навук БССР. Спецыяліст па металах і сплавах. Бацька не выбіраў для нас прафесіі, кожны з нас выбраў добраахвотна напрамак адукацыі.

— Якой жанчынай была Ваша маці?

— Надзвычайнай. Памерла яна рана, на 54 годзе жыцця, зараз жа пасля перамогі ў 1945 годзе. Памерла ў Маскве і адтуль прывезлі яе цела ў Мінск. Усё жыццё марыла аб тым, каб ляцець самалётам. Аднак пры жыцці так і не паляцела. Яе мара збылася толькі пасля смерці.

Бацька, хаця яшчэ і не быў старым чалавекам, увогуле не браў пад увагу магчымасці другі раз жаніцца. Настолькі быў адданы жонцы, настолькі яе кахаў, што не ўяўляў сабе, што мог бы звязаць лёс з іншай жанчынай.

— Як Ваш бацька адносіўся да ўсякай навізны ў жыцці?

— Бацька мой быў традыцыяналам. Вось, скажам, калі Янка Купала вельмі любіў модную вопратку, дык Якуб Колас за модамі не ганяўся. Дбаў, каб вопратка была акуратная і чыстая, але не цікавіўся, каб была моднай. Не насіў ручнога гадзінніка, ніколі не пісаў аўтаручкамі. Да канца жыцця пісаў пяром. Вельмі шкадаваў, што не было чарніла царскіх часоў, якое не блякла.

Што датычыцца ежы, дык любіў усё сялянскае. Еў бульбу з кіслым малаком, любіў вераш-

РАЗМОВЫ АБ НАРОДНЫМ

УСТУП

Ліда Мартынюк жыве і працуе ў вялікай вёсцы Рыбалы, якая цягнецца ўздоўж шашы Беласток—Бельск, знаходзіцца яна ў 30 кіламетрах на поўдзень ад Беластока.

У Студыюме культуры і асветы дарослых пры Ваяводскім доме культуры ў Беластоку Ліда абараніла ў 1987 г. дыпломную работу на тэму „абрадаў, звычаяў і фальклору вёскі Рыбалы. Работа выдатная! Шырока прадстаўлены ў ёй багаты дакументальны матэрыял, дакладна запісаны факты, на высокім узроўні навуковы апарат.

Для журналіста „Нівы" самым істотным і вартасным у гэтай рабоце з'яўляецца запіс абрадаў, звычаяў, песень, прымавак, замоў беларускай вёскі, звязаных з галоўнымі этапамі жыцця чалавека — ад нараджэння да смерці.

Навуковы кіраўнік работы Ліды дырэктар К. Дэркоўскі сказаў мне, што гэта гатовыя сцэнарыі для сцэнічных пастановак беларускіх народных абрадаў. Сапраўды. Ліда храналагічна запісала паасобныя абрады: хто што робіць, як трэба прыйсці, з чым, што сказаць, як паводзіць сябе і гэтак далей, а таксама, якія песні калі спяваць, якія замовы калі рабіць, якія пажаданні выказваць. Каторы ўжо раз паўтараем, што трэба нам у тэатральнай дзейнасці вяртацца да народнага — гэтай багатай і яшчэ жывой крыніцы. Трэба адрадзіць конкурс фальклорных тэатральных калектываў, якія некалі праходзілі ў нас. Такія конкурсы маюць перспектывы.

Работа Ліды складаецца з сямі галоўных раздзелаў: 1 — агульная характарыстыка вёскі, 2 — фальклор, звязаны з нараджэннем дзіцяці (цяжарнасць, абведкі, хрысціны, кум-кума) і фальклор для дзяцей, 3 — вясельныя абрады (бацькі, сваты, маладыя, вясельны абрад вёскі Рыбалы), 4 — абрады, звязаныя са смерцю чалавека (пахавальныя народныя песні, настрой, успаміны), 5 — абрады і народная творчасць, акрэсленая календаром (жніўныя песні, вясняныя, посныя), 6 — абычаёвыя песні — гэта ў асноўным аналіз любоўнай і сямейнай песні, 7 — вершаваныя і празаічныя гатункі фальклору вёскі (казкі, загадкі, замовы, прыслоўі, прадказванне пагоды, песні).

— На пачатак два пытанні да вас, Ліда. Першае. Чаму абрады і звычаі, фальклор сталі тэмай вашай работы? Чаму Рыбалы?

— У многіх вёсках Беласточчыны да сённяшняга дня захаваліся народныя традыцыі беларусаў. Багатыя яны і ў памяці жыхароў вёскі Рыбалы. У апошнія гады фальклор Беласточчыны часта служыць тэмай навуковых работ, а ўсё ж такі

(Працяг на стар. 11)

чаку з блінамі, яешню са скваркамі. Думаю, што такая ежа прыгадвала яму дзяцінства. Да канца жыцця галіўся традыцыйнай брытвай-касой. Не прызнаваў сучасных брытваў.

— Як успрымаў трагедыю трыццатых гадоў, калі сотні беларускіх пісьменнікаў і літаратураведаў было рэпрэсіравана?

— Перажыў усё гэта надзвычай балюча. Праўда, бацька не быў арыштаваны, але не раз яго клікалі да следчага. Што там гаварыць, Якуб Колас доўгі час знаходзіўся пад ценем тапара сталінскага тэрору і зразумела, што гэта перажываў. Асабліва тады, калі быў арыштаваны Язэп Лёсік — родны брат маці Коласа. Былі, зрэшты, арыштаваны многія супрацоўнікі, сябры, блізкія знаёмыя: Ластоўскі, Смоліч, Некрашэвіч, Байкоў, Замоцін, Дыла, Петуховіч, браты Гарэцкія. Усё гэта ўспрымалася бацькам як трагедыя. Колас і Купала ўцалелі дзякуючы І сакратару ЦК партыі П. Панамарэнку, які не даў санкцыі на арышт гэтых пісьменнікаў.

— Як вам жылося пасля вайны, без маці?

— Наш дом, у якім мы жылі да вайны, згарэў на трэці дзень пасля нападу Германіі на СССР. Пасля вайны мне было даручана знайсці дом для нашай сям'і. Я знайшоў драўляны домік у двары Акадэміі навук. У пазнейшы час быў збудаваны ў гэтым месцы мураваны дом, у якім мы жылі да смерці бацькі. Зараз у гэтым доме знаходзіцца Музей Якуба Коласа. Жылі мы дружна. Бацька дбаў пра тое, каб вакол дома былі пасаджаны дрэвы садовыя і лясныя. Апрача гэтага, бацька пасадзіў чатыры дубы і адну бярозу. Дрэвы гэтыя сімвалізуюць Якуба Коласа, жонку і яго трох сыноў. Зараз гэта ўжо вельмі высокія дрэвы.

— Вы ведаеце сённяшнія пакаленні пісьменнікаў. Зразумела, што не толькі гэтыя пакаленні, але і кожны з пісьменнікаў мае свае ўласныя прынцыпы, крытэрыі, метады. І ўсё ж такі, што па-вашаму пісьменнікі сённяшняй пары павінны пераняць ад Якуба Коласа?

— Я не хацеў бы накідваць пісьменнікам чаго-небудзь з таго, што для майго бацькі было святое. Няхай кожны кіруецца сваімі ўласнымі прынцыпамі. Мне аднак здаецца, што пісьменнікі павінны, як гэта рабіў мой бацька, быць выключна працавітымі, дысцыплінаванымі, адказнымі. Павінны добра думаць аб людзях і старацца добрае людзям рабіць. Ну і што яшчэ? Любіць свой край, народ, мову і ніколі ім не здраджваць.

— Па сутнасці, Ваш бацька з Заходняй Беларусі. Значыць, ён нам, беларусам з Беласточчыны, блізкі і з гэтай прычыны, не гаворачы ўжо аб яго творчасці. Што Вы хацелі б сказаць беларусам у Польшчы?

— Па-першае, каб братняя Польшча выйшла з тых клопатаў, якія перажывае, каб акрыяла, каб выйшла на просты шлях. Па-другое, ад сэрца жадаю беларусам, каб захоўвалі і абаранялі роднае, каб як найчасцей кантактаваліся з намі, бо мы ж дзеці той самай маці — Беларусі.

Гутарыў **Алесь Барскі**

Фота Анатоля Каляды.

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ І ДАЛЕЙ

(3)

У перадпоўнач з другога на трэцяга верасня мы выехалі з Нью-Брансвіка ў Таронта. Аўтобусам, які наняла беларуская калонія для ўдзелу ў Васемнаццатай Сустрэчы. Дарогі прыблізна каля тысячы кіламетраў.

Шафёрыў сімпатычны негр. На амерыканскі манер, ён імчаў з хуткасцю, ад якой ахоплівала мяне паніка; гладзюсенькі асфальт ды бескалізійнасць аўтастраднага руху давалі, аднак, магчымасць супакоіцца, адвёўшы вочы ад аконнай, рассвечанай панарамы. Тады, ловячы вухам толькі пошапт ідэальна адрэгуляванага матора і не адчуваючы ўздрыгаў машыны, мелася ўражанне, што стаім жа на месцы... Узвычаенаму да ўсходнееўрапейскай „пэкаэсавай" трасянкі можна захварэць на комплекс.

Была гэта — па сутнасці — мая першая сустрэча з тлумам эмігрантаў на кантыненце. І каб не чужая акуратнасць тэхнікі ды рэчаў, падумаў бы, што, вось, выбраўся я на нейкую экскурсію ў таварыстве маляўнічага беластоцкага балагану ды гаманы... Ажно негр спачатку азіраўся, відаць, пасаромеўшыся дапытацца, якія гэта людзі і які ў іх „лангвідж" (мова). Сям-там сядзела ў фатэлях моладзь. Яна, як быццам аглушаная вясковым вэрхалам сваіх бацькоў ды дзядоў з іх схільнасцю да потайнай п'янкі, маўчала, час ад часу перакідваючыся між сабою гергетлівым слоўцам. Яны — дзяўчаты і хлопцы, угадованыя і дагледжаныя, — ужо іншы свет, з берагоўяў якога Беларусь ледзь бачная, бы тая лодка на акіянскім бяскраі. Але яны яшчэ беларусы, дагаворышся з імі, з адным лягчэй, з другім не занадта, у залежнасці ад таго, як багатую хатнюю беларускую бібліятэку мелі мамка з таткам. Наша слова гасне ў тых дамах, у якіх не ўгледзіш у салоне партрэта Янкі Купалы, а на паліцы — „Спадчыны".

Недзе мільгануў дарожны ўказальнік з надпісам: Москау (Масква). На парусотай мілі за Нью-Йоркам. Даўнія каланісты прывозілі з сабою плугі і сякеры, і... назвы. Ёсць і Уорсаў (Варшава). І Мэнск (Мінск). Гэта славянскія астраўкі, якія — наогул — размыла англа-германскае мора, не чапіўшы імёнаў іх, якія, праўда, вымаўляюць дзівосна іначай.

На граніцы — амерыканскіх пагранічнікаў мы не бачылі. На канадскім баку ўвайшла ў аўтобус модністая жанчына ў касцюме, нагадваючым мундзір, і папрасіла нас, з Польшчы, прайсці за ёю ў „офіс" (амерыканскія грамадзяне зусім не цікавілі яе). Пра нашы багажы нават не запытала; прасядзелі мы некалькі хвілінаў у пустой чакальні, пакуль выстукала яна ў камп'ютэр персаналіі, каб упераканацца, што мы ёсць мы, і не адзначаныя ў крымінальнай картатэцы, пашпарты — сапраўды нашы, не ўкрадзеныя, не падробленыя. Заходняя Еўропа — для параўнання — праз чатыры гады, не пазней як у дзевяноста трэцім, ліквідуе ўсякія бар'еры на сумежжы дзяржаваў, пераўтвараючыся ў нешта накшталт аднае, ад Міжземнага мора па Ледавіты акіян. Хочаш, жыві ў Францыі, не хочаш — пераязджай у Італію або ў Бельгію, ці Іспанію... Як з ваяводства ў ваяводства або ў Савецкім Саюзе — з рэспублікі ў рэспубліку. Але ў нас, за Эльбаю і Дунаем, да смешнага мала гэткай інтэграцыі, адзінства, бесперашкоднасці. Усходняя Еўропа ўсё падзеленая, а дружбы ў ёй між народамі пакуль што больш у газетах, чымсьці ў рэальным жыцці. Каб яна ўзнікла, трэба не слоўных заклінанняў, але практычных учынкаў, спараджаючых супольнасць інтарэсаў і лёсу. Зрухі да лепшага пачаліся, але ці паспеем да ўзроўню іхнага маналіту?

У Таронта вітаў нас Алесь Шаршуновіч, дзякуючы якому мы з Таняй атрымалі шанц пабыць у гэтай незвычайнай краіне. Той самы хлопец, пра якога нядаўна пісаў Алесь Барскі як пра арыгінальнага вучня пачатковай школы ў Старым Ляўкове ў пачатку сямідзесятых гадоў. У гатэлі Скайлайн Траюмф наш родны комплекс горшасці знакаміта выганяла з душаў нашых усеўладная ў гэты дзень тут беларушчына, гвалт знаёмстваў.

Сама ж Сустрэча, немалое мерапрыемства, тутэйшыя гаспадары якога ледзь валачылі ногі ад стомы, на жаль, арганізавана надта ж па-славянску. На амаль паўтысячную публіку з цэлага свету пасыпалася процьма дакладаў, у сваёй пераважнасці расцягнутых і чытаных манатонным голасам. Карэнныя „інглішмэны" не выцерпелі б такой трактоўкі! Часу для выступлення гасцей заставалася ў абрэз (напрыклад, Уладзіміру Праховічу, рэдактару беларускіх радыёперадачаў з Беластока, не хапіла). Пры ўсім гэтым мы, з Беластоцкага краю, слухалі аратараў трохі, як „турэцкую пропаведзь"; шмат-якія дакладчыкі чамусьці гаварылі менавіта на англійскай мове... Нехта вытлумачыў мне пасля, што прыдумана так у дачыненні да важнейшых тэм, каб добра зразумелі... запрошаныя высокія прадстаўнікі ўрада Канады. Мяне гэта прыкра здзівіла: няўжо ёсць памылкаю тое, што з'езды нашага Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы праводзім мы выключна па-беларуску?!

З усяго нагаворанага, што дайшло да мяне, асабліва запамятаўся тэзіс уладыкі Мікалая пра дрыгавіцкае — значыць: перадбеларускае — паходжанне апосталаў Славяншчыны, Кірыла і Мяфодзія (існуюць доказы, што не былі яны грэкамі). Гэтае племя, як вядома, засяляла не адно Палессе і цэнтр паслейшай Беларусі, але таксама і пасляграцкую Македонію з ваколлем Салуні (другувіты).

(Працяг будзе)

АД НАРОДА ДА ЧАЛАВЕЦТВА

(АБ ЭТНА-КУЛЬТУРНЫХ АСПЕКТАХ ТВОРЧАСЦІ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ) [1])

Творчасць Францішка Скарыны адлюстравала гістарычнае імкненне да кансалідацыі беларускага этнасу, гэта самое „нацыянальнае прабуджэнне“, з якім К. Маркс звязваў сутнасную характарыстыку еўрапейскага Адраджэння. Па сутнасці да Скарыны ўзыходзяць вытокі беларускай ідэі, абумоўленай нацыянальным самасцвярджэннем гэтага народа, насуперак пастаянна вісеўшай і вісячай над ім пагрозай асіміляцыі. Між тым этна-культурнае значэнне Скарынінскага наследства вывучана недастаткова. Уплывае на гэта, бадай, агульная недаацэнка даследчыкамі, і перш за ўсё беларускімі, праблем нацыянальнай самасвядомасці народа, беларускай нацыянальна-патрыятычнай ідэі. Як жа суадносяцца з гэтай ідэяй думкі і справы нашага выдатнага гуманіста-першадрукара? Хацелася б паказаць хоць бы на некалькі канкрэтных момантаў, якія датычаць народна-„рускага“ (= беларускага) самасцвярджэння Скарыны.

Першы — гэта выразна выказаная этнічная самасвядомасць аўтара „Бивлии руской“, яго падкрэсленае духоўнае яднанне з суайчыннікамі-русічамі, з людзьмі паспалітымі „руского языка“. Вачавідная для Скарыны і этнакансалідуючая роля роднай мовы, прадстаўленая пісьменнікам-перакладчыкам у двуіпастасным адзінстве філалагічных, кнігатворчых і маральна-этычных, выхаваўчых функцый. Вернасць роднаму слову абазначае важны крытэрый грамадзянскасці, патрыятызму: „наболей с тое причины, иже мя милостивый Бог с того языка на свет пустил“ (Ф. Скарына. Прадмовы і пасляслоўі. Мн., 1969, с. 11). Дзякуючы Скарыне, ужо ў XVI ст. у беларускім грамадстве ўмацняецца аптымальная моўная сітуацыя, пры якой літаратурная творчасць на роднай мове і моўная самасвядомасць пісьменніка і чытача ўзаемна дапаўняюць, жывяць і духоўна дынамізуюць адзін другога. Ад умацавання ці аслаблення гэтага двуадзінства ў будучыні, як пакажа гістарычны вопыт, будзе ў многім залежыць развіццё ці заміранне нацыянальнай культуры, народна-беларускай ідэі ў цэлым.

Ад Скарыны, па сутнасці, пачынаецца наша традыцыя падкрэсленай, нярэдка смуткуючай прывязанасці да роднага, да мацярынскага слова, якой суджана будзе сыграць велізарную, неацанімую ролю ў процістаянні беларусаў нацыянальнаму прыгнёту, прымусовай асіміляцыі.

Другі момант датычыцца паняццяў „Русь“, „руски“, „руского“ і г.д. У скарынінскім кантэксце яны адлюстроўвалі гістарычную паслядоўнасць усходнеславянскіх народаў з традыцыямі дзяржаўнасці, культуры часоў Кіеўскай Русі. Выразнік „языка руского“ Скарына аб'ектыўна выступае ад імя беларусаў, вялікарускаў, украінцаў, пароднёных агульнасцю гістарычнага паходжання, веравызнання, моўным сваяцтвам. Асветнік з Полацка ўсведамляў і цаніў ідэю ўсходнеславянскай агульнасці, аб чым таксама сведчыць і цалкам верагодная версія пра падарожжа, на жаль, беспаспяховае, Скарыны ў Маскву з мэтай пашырэння сваёй асветніцкай дзейнасці. Але ў канкрэтна-этнічным значэнні „рускае“ самасцвярджэнне Скарыны звязана з яго непасрэднай радзімай — Руссю Літоўскай (адзін з этніконаў Беларусі XVI ст.), геаграфічныя і палітычныя рэаліі якой адлюстраваны на яго старонках: „из славного града Полоцка“; „во славном месте Виленском“; „при держании наласкавшаго господаря Жыкгымонта Казимировича, короля полского и великого князя литовъского, и рускаго, и жомоитьскагао“ (Ф. Скарына, Прадмовы... с. 116, 152). Да таго ж у скарынінскія і больш познія часы ўласна рускі народ у пісьмовых крыніцах беларускіх аўтараў (летапісы, творы С. Буднага, М. Стрыйкоўскага, Ф. Еўлашоўскага і інш.) выступае часцей за ўсё пад этнонімам „москва“, „московиты“, „москвичи“, гэта значыць, дзяржаўная прыналежнасць перанесена на этнічную. Таксама і беларусы на тым жа перамяшанні дзяржаўнасці і нацыянальнасці ў вачах рускіх аўтараў нярэдка былі „литвинами“, „литовцами“ (гл., напрыклад: Этнаграфія беларусаў. Гістарыяграфія, этнагенез, этнічная гісторыя. Мінск, 1985, с. 79).

Трэці момант — канфесіянальны. Свой пераклад біблейскіх і богаслужэбных кніг Францішак Скарына прызначыў народу „руского языка“, у масе сваёй праваслаўнага веравызнання. Але вось дэталь. Уступныя, тлумачальныя тэксты да пераклада і выдання кніг першадрукар не забяспечыў натуральнай, нават абавязковай для такога выпадку агаворкай тыпу „еже суть в православной вере“. Выпадковасць? Наўрад, ці так. Як не выпадковы адпаведны пасаж у прадмове да Астрожскай Біблii 1581 г. выдання І. Фёдарава, якая прызначалася „всем глаголящимся языку словенскому и объединяющиеся тое ж у церкви православного всяческого чина христоименитым людям“. Скарына фактычна абышоў адно з прынцыпіяльных, „рытуальных“ свайго роду правілаў абыходжання з біблейскімі тэкстамі. Пазіцыя для католіка (шэраг простых і ўскосных біяграфічных дадзеных гавораць пра „католичество“ беларускага першадрукара), скажам проста, дастаткова верацярпімая, гуманістычная. Застаючыся сынам свайго „руского“ народа, Скарына быў жывым прыкладам размежавання канфесіянальнасці і народнасці. І ў той жа час ён увасобіў у сабе спецыфічную рысу беларускага этнаса, як поліканфесіянальнай агульнасці (праваслаўныя, католікі, пазней — пратэстанты, уніяты і г.д.). З гэтага ж пункту гледжання і творчы лёс Скарыны з'явіўся адлюстраваннем характэрнай якасці беларускай культуры, якая ўзнікла і развівалася на базе спалучэння ўсходневізантыйскіх, праваслаўных і заходнееўрапейскіх каталіцкіх пачаткаў. Асабісты прыклад гуманіста-асветніка гаворыць таксама аб тым, што поліканфесіянальны характар народа не абавязкова парушае яго

Тыдзень у БССР

Тадэвуш Гавін, старшыня праўлення Польскага культурна-асветнага таварыства імя Адама Міцкевіча ў Гродне, папрасіў пазнаёміцца з адным, як ён сказаў, вельмі важным дакументам.

— Тут выяўляецца ідэйная аснова нашай грамадскай і асветнай дзейнасці, — паясніў пан Тадэвуш.

Машынапісны тэкст быў адрэдагаваны на рускай мове. Вось яго поўны пераклад:

„Паважаныя Міхаіл Сяргеевіч Гарбачоў і Войцех Ярузельскі!

Дзякуючы вашай сустрэчы і падпісанню супольнай савецка-польскай дэкларацыі, якая — нам на вялікую радасць і задавальненне — ажыццяўляецца не на словах, а ў дзеянні, дзякуючы вашаму ўзаемнаму ўкладу ў працэс рэалізацыі новага мыслення ў міжнародных зносінах, у правільнае вырашэнне нацыянальных пытанняў, 10 жніўня 1988 года пры Гродзенскім абласным фондзе культуры на аснове рашэння агульнага сходу жыхароў горада Гродна створана Культурна-асветнае таварыства палякаў на Гродзеншчыне імя Адама Міцкевіча. Дзякуючы вам на Гродзеншчыне, дзе ў гэты час пражывае 300 тысяч палякаў, зноў будзе магчымым навучанне іх роднай мове ў школах нароўні з іншымі мовамі народаў, насяляючых гэты рэгіён. Гэтым самым будзе багацець нацыянальная культура польскага народа, якая — чаго мы спадзяемся — належна ўвальецца і ўзбагаціць шматнацыянальную культуру савецкага грамадства.

Па даручэнню ўстаноўчага сходу мы завяраем вас, Міхаіл Сяргеевіч, што ў асобах палякаў, пражываючых на Гродзеншчыне, здабылі вы 300 тысяч удзячных сэрцаў, якія зараз яшчэ болей актыўна будуць падтрымоўваць палітыку перабудовы, якую вы праводзіце.

Дзякуем таксама Войцеху Ярузельскаму за шчыры клопат аб сваіх земляках на цэлым свеце і спадзяемся, што не будзе ён забываць і аб нашай Гродзеншчыне, а магчыма, што па дарозе ў Вільнюс заедзе і да нас у час чарговага візіту ў нашу краіну. Будзем рады сустракаць яго хлебам — соллю.

Жадаем вам абодвум моцнага здароўя і доўгага жыцця. Яго вам яшчэ, ой, як спатрэбіцца! Мы ўскладаем на вас вялікія спадзяванні ў развіцці новых, болей цывілізаваных суадносін між народамі цэлага свету, між народамі нашых дзвюх краін, — СССР і ПНР.

Праўленне Культурна-асветнага таварыства палякаў на Гродзеншчыне імя Адама Міцкевіча.

Гродна, 10 жніўня 1988 года.“

Прачытаўшы гэты зварот да найвышэйшых аўтарытэтаў у нашых абедзвюх краінах, я даўжэйшую хвіліну маўчаў. Гэты час спатрэбіўся мне, каб увабраць у сябе і сэнс і змест гэтай падзякі і дэкларацыі адначасова. Усплыла ў маім сэрцы горкая кропля няўмеснай зайздрасці. Хто за нас, беларусаў, пражываючых у Польшчы, так шчыра захоча заступіцца? Праўда, паявіліся і на нашым панадворку праблескі новага мыслення. Урэшце партыйная дэлегацыя ад цэнтральных улад БССР пажадала сустрэцца з прадстаўнікамі Беларускага таварыства, наведала асноўныя цэнтры пражывання беларусаў у Польшчы, пацікавілася нашымі праблемамі.

З роздумаў вырваў мяне спеўны голас пана Тадэвуша, які цэлы час гаварыў па-польску:

— Я вельмі ж хацеў бы, каб напісалі вы, што мы цешымся, што беларусы ў Беластоку маюць сваю газету „Ніву“, што могуць чытаць яе на сваёй роднай мове, што існуюць беларускія самадзейныя калектывы, а дзеці ў школах вывучаюць беларускую мову...

Сапраўды, палякі ў БССР, а ў тым ліку і на Гродзеншчыне, пакуль што ўсяго гэтага не маюць. Польскае культурна-асветнае таварыства імя Адама Міцкевіча не мае яшчэ свайго пастаяннага памяшкання. Пісьменнік, **Аляксей Карпюк**, якому, так сказаць, падначалены дом-музей Элізы Ажэшка, прымае, па меры магчымасці, сяброў-палякаў пад дахам гэтага ж дома, дазваляе ім праводзіць тут сходы праўлення і сустракаць гасцей.

Мне здаецца, што гэты дом з'яўляецца якраз адпаведным месцам для разгортвання дзейнасці ў карысць польскай культуры. Яшчэ ў час царскага прыгнёту актыўна служыў ён польскай справе, у яго сценах назаўсёды замацаваўся польскі дух.

Тадэвуш Гавін і яго сябры спадзяюцца, што разгорнецца ў іх шырокая культурна-асветная дзейнасць. Яны хацелі б, каб была ў іх свая газета, каб польскае слова гучэла на хвалях Гродзенскага радыё, а магчыма, каб і знайшлося месца для іх у абласным тэлебачанні. То ж у суседнім Вільнюсе кожны тыдзень выходзіць ужо на экран **„Польская панарама“**. Пажадаюць яны, каб як мага хутчэй

этнічнае адзінства, якое вызначаецца перш за ўсё біяграфічнымі, моўнымі, сацыяльна-культурнымі фактарамі, на першаступеннае значэнне якіх так ці інакш паказваюць творы Скарыны.

Нарэшце, чацверты момант — аб патрыятызме Скарыны, які адлюстраваў глыбокую інтэлектуальную і эмацыянальную сувязь вучонага і пісьменніка з яго радзімай. Дарэчы, само замацаванне ў беларускай пісьменнасці паняцця „айчына“ („отчина“) як філасофска-этычнай катэгорыі абавязана перш за ўсё скарынінскім працам. У крыніцах пачатку XVI ст. слова „отчина“ („отчизный“ і г.д.) звычайна фігуруе ў вузкім, дакладней у валадальна-ўласніцкім значэнні: „имение его отчизное“, „добра отчизного и дедизного“ (Статут Великого княжества Литовского 1529 года. Мн., 1960, с. 31, 50). У вуснах Скарыны гэта паняцце набывае больш шырокае маральна ацэначнае гучанне: „в добрых делех и в любви отчины“, „для высвобожения отчины“ (Ф. Скарына. Прадмовы..., с. 59, 60). З гэтым жа выразам „отчина“ суаднесіцца ў першадрукара і іншыя элементы патрыятызму: народ („люд посполитый“), грамадскі доўг („добро посполитое“), нацыянальныя традыцыі („подлуг абычаев земли, часу и места“), матчына мова („прироженый язык“). Не перастае здзіўляць і інспіраваць духоўную энергію нашчадкаў Скарыны яго патрыятычная прытча: „тако ж и люди, игде зродилися и ускормлены суть по бозе, к тому месту великую ласку имають“ (Ф. Скарына, Прадмовы..., с. 59).

Адданасць радзіме ў Скарыны гарманічна спалучаецца з ідэямі дружбы, духоўнага збліжэння з іншымі народамі, аб чым надта пераканаўча гаварылася ў дакладзе Адама Мальдзіса.[2] Ад увагі беларускага асветніка не выслізнулася універсальнасць хрысціянскага веравучэння, прызначанага для „различных языков“. Але і ідэя універсальнасці, адзінства чалавецтва не засланіла ад скарынінскага позірку індывідуальную непаўторнасць, самавартасць кожнага асобнага народа.

Дэмакратызм, адкрытасць творчай натуры беларускага гуманіста адлюстроўвае па-свойму карта яго жыццёвых шляхоў: Кракаў, Падуя, Прага, Масква, Кенігсберг, магчыма таксама — Капенгаген, Вітэнберг. З асабістых кантактаў з рознымі народамі і культурамі вынес пілігрым з Полацка высакароднае перакананне аб непадзельнасці нацыянальнай своеасаблівасці і агульнасці чалавечых лёсаў, аб спалучэнні нацыянальнага і агульначалавечага. Стаўшы ля вытокаў нацыянал-гістарычнага самасцвярджэння беларускага народа, Скарына з выключнай актыўнасцю і пладавітасцю пачаў асвойваць і ўзбагачаць найбольш глыбінныя культуратворчыя рэсурсы свайго народа, ахопліваць маштаб яго духоўнай дасканаласці. І ўсё тое, што на гэтым шляху сказаў і зрабіў вялікі Палачанін, абазначала рэальнае, свядомае ўступленне беларусаў у агульнаславянскі і агульнаеўрапейскі культурны дыялог.

І, заканчваючы, яшчэ адна думка наконт вывучэння Скарынінскага наследства. Па-рознаму можна ацэньваць растучы з году ў год аб'ём публікацый аб першадрукару. Не памяншаючы зробленага, нельга аднак не заўважыць: некаторыя скарынаведчыя працы грэшаць павярхоўнасцю, паколькі зацікаўленні іх аўтараў Скарынаю далей яго прадмоў і пасляслоўяў не ідзе. Хто б, скажам, з музыкаведаў рашыўся меркаваць аб нейкай оперы, сімфоніі на падставе адной толькі увертуры ці аднаго пралога? А вось аб Скарыне, аказваецца, можна выносіць самыя розныя, часамі даволі безапеляцыйныя суджэнні і абагульненні — філасофскія, эстэтычныя, літаратуразнаўчыя — толькі на падставе яго прадмоў. Амаль не кранутым застаецца для многіх даследчыкаў падставовая, глыбінная першакрыніца — біблейскія тэксты скарынінскіх перакладаў, у якіх якраз і хаваецца асноўнае багацце яго навукова-мастацкага пошуку, феноменальнасць яго асобы. Факсімільнае перавыданне гэтых тэкстаў, даўно стаўшых надзвычай цяжкадаступнымі для вучоных, не гаворачы аб шырокім чытачу, — такая першаступенная задача нашага скарыназнаўства. Неадкладнае вырашэнне яе па-дастоінству ўвянчала б 500-гадовы юбілей вялікага кніжніка і — самае галоўнае — адкрыла б магчымасці для больш глыбокага, усебаковага прачытання Скарыны. І не адНымі вучонымі дактарамі, але кожным чалавекам простым, паспалітым. Менавіта такое прачытанне завяшчаў нам сам першадрукар.

Аляксей Каўко

[1]) Слова ў дыскусіі на круглым стале, прысвечаным Францішку Скарыне на X Міжнародным з'ездзе славістаў. Сафія, 16 верасня 1988 г.

[2]) Мальдзіс А. І. Францыск Скарына як прыхільнік збліжэння і ўзаемаразумення людзей і народаў. Мінск, 1988 г. (Даклад на X Міжнародны з'езд славістаў).

ПРАКУРАТУРА ПАВЕДАМЛЯЕ

Ежы Р., 27-гадовы рабочы-грузчык, яшчэ кавалер, рашыў у нецвярозым стане патанцаваць на даху элегантнага аўтамабіля маркі „форд-скорпіо“, уласнік якога, грамадзянін ФРГ, Мар'ян Гарбачэўскі, адпачываў сабе ў гасцініцы „Крысталь“ у Беластоку. Танец п'янага Ежы Р. на даху аўтамабіля прадаўжаўся даволі доўга і грунтоўна, бо машына была пашкоджана на 644.546 злотых. Гэты танец спынілі выпадковыя сведкі здарэння. Яны паведамілі міліцыю і затрымалі п'янага хулігана. Гэтая гульня дорага цяпер будзе яму каштаваць.

— * —

Карыстаючыся сваімі правамоцтвамі ў галіне кантролю за правапарушэнні, раённы пракурор у Беластоку накіраваў пісьмовае папярэджанне ў адрас дырэктара Прадпрыемства па сельскагаспадарчаму будаўніцтву ў Беластоку, звяртаючы яму ўвагу, каб яго падначаленыя болей дбайна адносіліся да грамадскай маёмасці, даверанай іх карыстанню на гэтым прадпрыемстве. Пракурор сцвердзіў, што застаюцца тут без належнага забеспячэння электронныя калькулятары, запасныя часткі да аўтамабіляў і будаўнічыя матэрыялы.

З падобнымі папярэджваннямі пракурор звярнуўся да некаторых іншых прадпрыемстваў і спулдзельняў. Трэба памятаць, што растрата грамадскай і дзяржаўнай маёмасці таксама з'яўляецца злачынствам.

Судамір Параграфчык

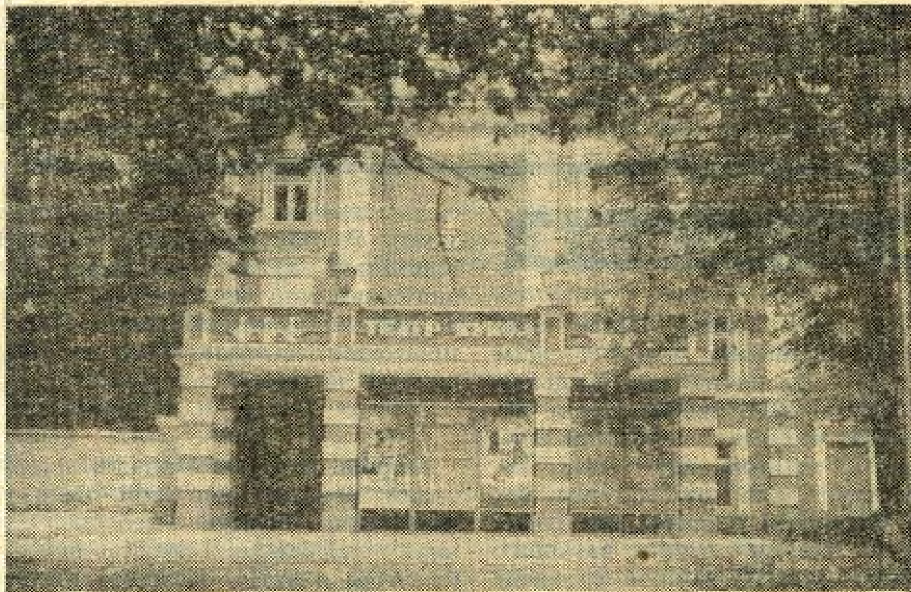

Гродна, вуліца Дзяржынскага. Тэатр лялек, даўні тэатр Тызенгаўза, пабудаваны яшчэ ў 1780 годзе.

пачалося ў Гродне навучанне дзяцей польскай мове.

Гродзенскія палякі прасілі ў мяне дапамогі. Перш за ўсё патрэбна ім усялякая літаратура на польскай мове, розныя кніжкі, асабліва для дзяцей. Падалі мне адрас, на які можна кіраваць усе лісты і пасылкі. Вось ён:

БССР, 230023, Гродно, ул. Э. Ожешко 23. Польское культурно-просветительное общество имени Адама Мицкевича.

Я ўпэўнены, што гэтага грамадска-асветнага руху ніхто не зможа ўжо спыніць. Ён хутка разліваецца і на іншыя раёны Беларусі. Вось на зборышчы палякаў у Гродзенскім універсітэце сустрэў я, для прыкладу, маладую жанчыну, **Тэрэзу Сямёнаву з Ліды.**

— Я, палячка, — кажа яна і зараз дабаўляе: — Але муж у мяне — рускі. Ён — рабочы, аўтаслёсар. Здаўна захапляецца польскай культурай, мы пастаянна падпісваемся на польскія газеты і часопісы...

— ... і на беларускую „Ніву“ таксама? — пацікавіўся я.

— А як жа ж! Чытаем і „Ніву“. Яна для нас вельмі ж цікавая. Асабліва гэтая інтымная старонка... Ёсць у нас адзін сябар, Серафім Яніс. Гэта ён пастаянна выпісвае вашу „Ніву“, а мы ад яго пазычаем...

Гутарка наша зацягнулася. Я даведаўся, што дзякуючы намаганням мужа пані Тэрэзы, яшчэ 18 сакавіка 1987 года ўзнік у Лідзе нефармальны Клуб аматараў польскай культуры. Спачатку сабралася 9 чалавек.

— Гэта клуб інтэрнацыянальны, — паясняла пані Тэрэза. — Найбольш у ім, зразумела, палякаў, такіх як я, але ёсць і беларусы, рускія і адзін украінец знайшоўся.

13 снежня 1987 года клуб быў афіцыйна прызнаны ўладамі і знайшоў прыстанішча ў гарадскім Доме культуры. Два разы ў месяц наладжвае ён сустрэчы для сваіх членаў, лік якіх у верасні гэтага года дайшоў ужо да 52 чалавек.

— Запрашалі мы польскі тэатр з Вільнюса, дзіцячы фальклорны ансамбль з вільнюскай школы № 29, ладзілі ўрачыстыя вечары ў гонар Шапэну і Каперніку. Шмат у чым дапамог нам польскі консул у Мінску. Ад яго атрымалі мы цікавыя фільмы пра гэтых выдатных палякаў.

Ёсць асновы, каб польская культурна-асветная арганізацыя закаранілася таксама і ў Брэсце. Там, для прыкладу, на ганаровым месцы, на скверы ля вуліцы Адама Міцкевіча, устаноўлены помнік гэтаму польскаму паэту, а старшынёю Брэсцкага выканаўчага Савета народных дэпутатаў з'яўляецца паляк Мікалай Равінскі. Ён адкрыта заяўляе аб сваім нацыянальным паходжанні і прыхільнасці да польскай культуры.

І зноў мне падумалася: то ж і ў нас, на Беласточчыне, ды і ў краіне, ёсць беларусы на важных пасадах. Але хто з іх заікнецца, што ён беларус? Навошта? Крый Божа!

Я сардэчна развітаўся з маімі сябрамі-палякамі, пражываючымі ў Гродне. Мы абяцалі сабе, што шчыра будзем дружыць і ўтрымоўваць братэрскую лучнасць. Я ў гэтым не сумняваюся. Усе яны адначасова з'яўляюцца шчырымі прыхільнікамі і беларускай справы, ведаюць беларускую мову і ахвотна ёю карыстаюцца. Я ў гэтым пераканаўся. Францішак Вітовіч прызнаўся мне, што ў час свайго школьнага юнацтва нават вершы пісаў па-беларуску.

У Беласток павёз я ад іх сардэчныя прывітанні для многіх знаёмых і сяброў. Дзяржаўная граніца зараз не так ужо шчыльна нас раздзяляе. Ажыццяўленне перабудовы і новага мыслення магчыма толькі на глебе братэрства і супрацоўніцтва ды ўзаемнага зразумення і пашаны. Імкненне палякаў у БССР да свайго культурна-асветнага адраджэння толькі лішні гэтаму доказ. Нам з імі па шляху. Так я думаю.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

III. Суадносіны паміж сучаснай беларускай літаратурнай мовай і народнымі гаворкамі. [1])

1. Першая палавіна XIX ст.

Сучасная беларуская літаратурная мова ўзнікла на аснове беларускай народнай мовы. „Яна зараджалася ва ўмовах адсутнасці непасрэдных кантактаў са старой беларускай літаратурнай мовай. Паміж старой і новай беларускай літаратурнай мовай стварыўся, такім чынам, прыкметны разрыў. Традыцыі старой беларускай літаратурнай мовы па гэтай прычыне не маглі аказваць якога-небудзь істотнага ўплыву на працэсы фарміравання новай беларускай мовы". [2])

Працэс замацавання беларускай мовы ў літаратуры адбываўся на працягу XIX ст. Рабіліся спробы стварыць нормы літаратурнай мовы, развіць яе розныя стылі. Вялікую ролю ў гісторыі фарміравання сучаснай беларускай літаратурнай мовы адыграла развіццё мастацкай літаратуры.

Пісьменнікі XIX ст. уводзілі ў літаратуру моўныя рысы знаёмага ім мясцовага дыялекту. Паколькі нормы літаратурнай мовы не былі яшчэ выпрацаваны, не было граматыкі, аднолькавага правапісу, у творах ранняй беларускай літаратуры дыялектныя адрозненні розных беларускіх гаворак праяўляліся даволі выразна.

У мове сатырычнай ананімнай паэмы „Энеіда навыварат" адлюстраваліся моўныя рысы смаленска-віцебскіх гаворак: дысімілятыўнае яканне (*дзисяцкаго, ина, нехай*), мяккасць р (*горя, рябые*), формы назоўнага склону прыметнікаў мужчынскага роду на -*ый* (*нелукавый, хупавый*), формы 3 асобы адзіночнага ліку дзеясловаў I спражэння з канцавым -*ць* (*будзець, жывець*).

Гаворкі паўночна-ўсходняй Беларусі адлюстраваліся таксама ў мове другой ананімнай паэмы „Тарас на Парнасе": дысімілятыўнае аканне і яканне (*спыткала, Дзимьяна*), мяккае р (*верю, кричиць*), падоўжаныя зычныя (*на крыллях, ружжо*), прыметнікі мужчынскага роду адзіночнага ліку на -*ый* (*велизный, добрый*), формы 3 асобы дзеясловаў I спражэння з канчатковым -*ць* (*идзець, нясець*).

„Значна большую ролю ў гісторыі развіцця беларускай літаратуры і літаратурнай мовы адыгралі пісьменнікі XIX ст. Калі ў мове ананімных паэм адбіліся асаблівасці паўночна-ўсходніх гаворак, то ў творах большасці пісьменнікаў XIX ст. праявіліся моўныя рысы гаворак цэнтральнай тэрыторыі Беларусі". [3])

У творах В. Дуніна-Марцінкевіча адлюстраваліся асаблівасці бабруйскіх і мінска-маладзечанскіх гаворак. В. Дунін-Марцінкевіч добра ведаў адны і другія гаворкі, бо быў ураджэнцам Бабруйшчыны, каля 20 гадоў працаваў у Мінску ў судах і розных установах, а потым бязвыезна пражываў у фальварку Люцынка (Валожынскі раён Маладзечанскай вобласці).

Моўныя асаблівасці Бабруйшчыны адлюстраваліся ў аповесці „Kupała": недысімілятыўнае аканне і яканне (*bahata, wiankami, nie zabudź*), прыметнікі мужчынскага роду адзіночнага ліку з канчаткамі -*і* (-*ы*) (*stareńki, pryhoży*) у назоўным склоне, прыметнікі і займеннікі мужчынскага і ніякага роду адзіночнага ліку з канчаткамі -*ом*, -*ам* (*u takom ładu, na biełom liczku*) у месным склоне, формы 3 асобы адзіночнага ліку дзеясловаў I спражэння без канцавога -*ць* (*nałahaje, strałaje*).

Моўныя асаблівасці Міншчыны адлюстраваліся ў паэме „Hapon": недысімілятыўнае аканне (*kazaczka, maja*), непаслядоўнае дысімілятыўнае яканне (*uciekaj, uciakajma*), факультатыўнае выкарыстоўванне дзеясловаў 3 асобы адзіночнага ліку I спражэння з канцовым -*ць* або без (*ihrajeć, płaczeć, wypuskaje, podpływaje*).

В. Дунін-Марцінкевіч імкнуўся ўсебакова развіваць літаратурную мову. Усведамляў сваю ролю беларускага пісьменніка і лічыў сябе беларускім пісьменнікам. Аб гэтым сведчыць яго выказванне, змешчанае ў прадмове да ягонага перакладу „Pana Tadeusza" А. Міцкевіча на беларускую мову: „Ахвярую „Пана Тадэуша" прыбранага ў мужыцкую сермягу, паном і простаму народу з-над Днепра, Дзвіны, Бярэзіны, Свіслочы, Вільі і Нёмна. Можа народ той просты, што з маткой-прыродой блізка жывець, прымець гэты гасцінец ат свайго дудара, што апошніе мінуты свайго жыцця на карысць народу атдаець". [4])

„Творчасць Дуніна-Марцінкевіча аказала значны ўплыў на наступнае пакаленне пісьменнікаў, спрыяючы развіццю беларускай літаратурнай мовы. Пад яго ўплывам пісалі на бе-

(Працяг на стар. 11)

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, пішу я табе як найлепшаму сябру, які не адкіне мой ліст і падкажа, што мне рабіць. Што ж, мне ўжо каля сарака гадоў, але я яшчэ кавалер. На працягу многіх гадоў я меў шмат самых розных дзяўчат. Былі брунеткі, былі бландзінкі; былі беларускі і полькі; малыя і высокія; праваслаўныя і каталічкі. Некаторыя нават хацелі выходзіць замуж, але што ж, калі яшчэ жаніцца не хацелася. Усё здавалася, што яшчэ маю час, што ўсё перада мною. Былі дзяўчаты рознага ўзросту: маладыя, старыя і такія якраз, якія б мне падыходзілі. Што ж, пустое ў галаве трымалася: абы залічыць тую, якую хацеў мець на тыдзень, а пасля, як цацку, кінуць у куток.

Але ўсё гэта было тады, калі быў я намнога маладзейшы і здаравейшы. У сіле веку, калі мне было 26 гадоў, я цяжка захварэў. У выніку хваробы, я на ўсё жыццё застаўся інвалідам. Праўда, маё калецтва не надта заўважальнае, але самае страшнае гэта тое, што ведаю аб гэтым я сам. Пасля хваробы мне пачало здавацца, што кожная дзяўчына, якая наблізіцца да мяне, робіць гэта не з кахання, а з нейкай літасці да хворага мужчыны. Ну, і вядома, склад маіх дзяўчат таксама змяніўся. Ужо не былі яны прыгажунямі з усёй ваколіцы і з розных іншых гарадоў Польшчы. Сталі імі іншыя дзяўчаты — больш спакойныя, не такія прыгожыя, часамі хваравітыя, альбо з нейкім дэфектам. І, так сказаць, мае акцыі пайшлі ўніз. Аднак, пакуль жылі мае бацькі, я так моцна свайго адзіноцтва не адчуваў. Не так даўно бацькі памерлі, памерлі вельмі хутка адно за другім. І тады толькі я адчуў, што астаўся самотны, як палец. Ёсць кватэра, ёсць самаход, але ўсё гэта не можа вярнуць мяне да псіхічнай раўнавагі. І я пачаў гвалтоўна шукаць жанчыну, у якой змог бы знайсці цяпло маці і прыгажосць каханкі, ну, і хацелася б мець яшчэ вернага сябра і разумнага дарадчыка. Але ўсё неяк не падыходзіла: тая занадта маладая, іншая занадта брыдкая, яшчэ іншая зноў дурнаватая нейкая, а гэтая занадта хутка на ўсё згаджаецца. А вось цяпер сустрэў я жанчыну, якая замуціла мне розум. Ды вось адна бяда. Жанчына гэта на цэлых дзесяць год старэйшая за мяне. Мне, аднак, з ёю вельмі добра і яна пры мне адчувае нешта падобнае. Мая каханая вельмі хоча, каб мы пажаніліся. Але ж, Сэрцайка, вядома, што мы ніколі не будзем мець дзяцей, а якое ж жыццё без іх... І вось цяпер я хаджу і выношваю ў сабе адказ на мае сумненні. А можа ўсё ж нам будзе добра жыць разам? Характары ж у нас надта згодныя.

Грыша з Гайнаўкі

Грыша! Твая справа даволі цяжкая. Вядома, што ты б яшчэ мог мець дзяцей, але будучая жонка твая была б станоўча застарая, каб распачынаць ролю маці. Так часта помсціцца на чалавеку бесклапотная маладосць, калі чалавеку здавалася, што ўсё перад ім, што цэлы свет створаны дзеля яго. А пасля прыйшла рэчаіснасць... Думаю, што ў даны момант нават і не кепска было б, калі б тваёй жонкай стала старэйшая жанчына. Табе, з тваім здароўем, няма ўжо сэнсу думаць пра дзяцей. Калі знайшоў жанчыну, якую кахаеш і якая цябе кахае — падзякуй Богу за такую ласку. Будзеце жыць, апекавацца адно другім, усюды разам ездзіць, цешыцца жыццём. Дзеці — найвялікшая радасць чалавека, але ж і самаахвярнасці яны патрабуюць вялікай, а найбольш ад бацькоў ім трэба — іх здароўя і маладосці.

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

СВЯТЫ НЕ ЗА ГАРАМІ

КВАС З СЫРОВАТКІ

На 5 літраў сыроваткі трэба ўзяць паўкілаграма цукру, 5 дэкаў дражджэй, 20 дэкаў разынак, ванілін ці ванільны цукар.

Сыроватку працадзіць, загатаваць, дадаць цукар і астудзіць. Пасля гэтага дадаць расцертыя з цукрам дрожджы і паставіць у цёплае месца на 6—8 гадзін. Калі наверсе пакажацца пена, дадаць памытыя разынкі і ванілін. Пасля гэтага квас пераліць у шчыльна зачынены посуд або разліць у бутэлькі, якія затыкаем коркамі і ставім у халоднае месца да наступнага дня.

Гатовы квас на Літве перад самым спажыццём запраўляюць сьматанай.

„ПЧАЛІНЫЯ СЛЁЗЫ"

На 2 літры кляновага ці бярозавага соку дадаць 8 лыжачак цукру, апрача таго разынкі і лімонную скурку.

Сабраны вясною сок (бярозавы ці кляновы), разліты ў бутэлькі (або зліты ў адзін шчыльна зачынены слоік), выкарыстоўваем наступным чынам. У кожную бутэльку кладзем 2—3 разынкі, усыпаем 2 лыжачкі цукру і дадаем кавалак лімоннай скуркі. Бутэлькі шчыльна затыкаем коркамі і трымаем у халодным месцы 1—2 месяцы.

ХЛЕБНА-МАЛОЧНЫ НАПІТАК

На 5 літраў вады трэба ўзяць 10 дэкаў чорных сухароў, 12,5 дэкаў мёду, 1 шклянку кіслага малака.

Чорныя сухары заліць кіпетнем. Праз некалькі гадзін (можна пакінуць і на цэлую ноч) заквашаную ваду працадзіць. У атрыманы напітак дадаць мёд, перамяшаць, закіпяціць і астудзіць да тэмпературы 30°C. Тады дадаць кіслае малако, перамяшаць і разліць у бутэлькі. Шчыльна замкнутыя коркамі бутэлькі на працягу двух сутак трымаць у тэмпературы 25°C, а пасля гэтага пераставіць у халоднае месца. Можна піць напітак праз тры дні.

ФРУКТОВА-МАЛОЧНЫ НАПІТАК

На 4 літры вады бярэм 12,5 дэкаў мёду, 1 літр фруктовага соку, 1 шклянку кіслага малака. Мёд развесці ў вадзе, дадаць фруктовы сок, закіпяціць. Зняць асцярожна пену. Астудзіць да 30°C. Дадаць кіслае малако, перамяшаць і разліць у бутэлькі. У шчыльна заткнутых коркамі бутэльках трымаць напітак на працягу двух сутак у тэмпературы каля 25°C. Тады перанесці бутэлькі ў халоднае месца, а праз тры дні можна напітак ужо піць.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ-ВЕР

Астроне, разгадай мае сны! Аднойчы снілася, што я са сваім унукам іду на вакзал. Кудысьці ехаць нам трэба. Стаім на пероне, чакаем. І неўзабаве глядзім, як набліжаецца цягнік. Затрымаўся, але, што дзіўнае, мы не ўваходзім у вагон, але сядаем на дошку паміж вагонамі. Цягнік рушыў, набірае хуткасці і я бачу, што мы на той дошцы не ўтрымаемся, пападаем. І я вырашыла: хаця цягнік едзе, буду скакаць. Узяла ўнука і саскочылі мы з гэтай дошкі. Ды саскочылі без ніякіх цяжкасцей; так лёгка і пайшлі сабе.

А вось сон другі. Я і жанчына з прадпрыемства, на якім я працую, знаходзімся на Новым месце (там я калісьці жыла с сям'ёй). Ідзем мы на абед у бар. Але ж тут, невядома адкуль, падскочылі да нас мужчыны, схапілі гэту жанчыну і кудысьці павялі. Я хутка пабегла ў гэты бар, каб паведаміць міліцыю. Званю, памагаюць мне людзі, але ніяк дазваніцца не можам. Потым выбегла я на панадворак і бачу: ляжыць непадалёк ад бару тая ж жанчына на зямлі, ледзь жывая. Вось-вось памерці можа. Я стараюся ўсімі сіламі выклікаць хуткую дапамогу. І зноў мне гэта не ўдаецца. Мне вельмі шкада той жанчыны. Яна прыгожая, маладая, таму вось і схапілі яе тыя мужчыны.

Марыя

Марыя! Хочаш-не хочаш, але, бадай, першы сон твой сведчыць пра нейкую небяспеку, якая пагражае тваёй сям'і ўключна з тваім унукам. Калі бачыш ува сне цягнік, так і ведай, што ў паветры вісіць нейкая небяспека. Калі сядзіш у вагоне — абазначае гэта смутак. А вы ж наогул селі на дошку паміж вагонамі, так што вашае становішча выглядае на надта хісткае. Думаю, аднак, што ты разам са сваёй сям'ёй з гэтых клопатаў выйдзеш, паколькі, узяўшы ўнука, ты саскочыла з гэтай дошкі і далей вы пайшлі лёгка і спакойна. Гэта тое, што датычыць першага сну.

Што датычыць другога — дык ён цалкам кепскі. І таксама абазначае нейкую небяспеку, якая пагражае табе, нейкі гвалт (можа быць над пачуццямі), нейкія непрыемнасці.

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Гарцэрская дружына Падставовай школы ў Нарве.

Фота Я. Чэрнякевіч

Алесь Махнач

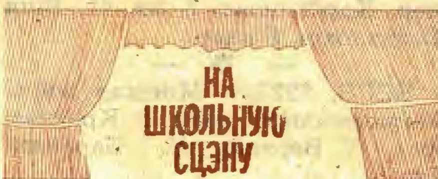

П'ЕСА-КАЗКА Ў АДНОЙ ДЗЕІ

Дзеючыя асобы:

Мядзведзь. Заяц-пузаяц. Зайка шэранькі. Зайка беленькі. Ліса-хітрыца. Воўк.

Дзея адбываецца ў лесе. На пярэднім плане — паляна, ярка асветленая сонцам, відаць пні. Справа — густы хмызняк. Злева — домік Зайца-пузайца. Расчыняюцца дзверы доміка. На парог выходзіць Заяц-пузаяц, за ім — Зайка беленькі і Зайка шэранькі.

Заяц-пузаяц *(зірнуўшы на неба)*. Ах, як цёпла стала! Ну, дзеткі, цяпер няма чаго мне з вамі сядзець. Пайду па шчаўе.

Зайка шэранькі. Вазьмі нас!

Зайка беленькі. І мы з табою!

Заяц-пузаяц. Яшчэ чаго не хапала! Лепш сядзіце дома.

Зайка шэранькі. Мы табе дапамагаць будзем.

Заяц-пузаяц. Не столькі той дапамогі, колькі клопатаў лішніх набярэшся.

Зайка беленькі. Мы шчаўя назбіраем.

Заяц-пузаяц. Яшчэ воўчага мне ў кошык накідаеце. Хопіць! Ведаю. Адна марока з вамі: вачэй з вас спускаць нельга, так і глядзі, каб часам воўк ці ліса не схапілі каторага. Лепш зачыніцеся і сядзіце ціха, каб ніякі звер у хату не ўбіўся.

Зайка шэранькі. Ты толькі палохаеш нас ваўком, а яго зусім няма. Гэта каб паслухмянымі былі.

Заяц-пузаяц. Ах, малыя дурні! Калі вы паразумнееце?

Зайка шэранькі. А мы не дурныя.

Зайка беленькі. Мы разумныя.

Зайка шэранькі. І паслухмяныя, праўда, беленькі?

Зайка беленькі. Праўда, шэранькі.

СВАВОЛЬНЫЯ ЗАЙЧАНЯТЫ

Заяц-пузаяц *(абымае дзяцей)*. Калі будзеце паслухмянымі, дык я ў нядзелю вам нештачка на кірмашы куплю.

Зайка шэранькі. А што? Мячык, напэўна?

Зайка беленькі. Веласіпед?

Заяц-пузаяц. Не ўгадалі. Табе, шэранькі, чырвоныя боцікі, табе, беленькі, вышываную кашульку.

Зайка шэранькі. Мы нікуды не пойдзем з хаты.

Зайка беленькі. Мы цябе будзем слухацца.

Заяц-пузаяц *(бярэ кошык і кій)*. Ну, я пайшоў. А вы замыкайцеся і нікому не адчыняйце дзвярэй. Калі есці захочаце, каша на паліцы, а лыжачка ў чарапіцы. *(Выходзіць)*.

Заяц-пузаяц ідзе ў глыб лесу. Зайчаняты, зачыніўшыся ў хаце, глядзяць праз шыбы акна ўслед бацьку, пакуль ён не знікае ў гушчары. Неўзабаве Зайка беленькі адчыняе насцеж акно.

Зайка шэранькі. Зачыні! Што ты робіш? Тата ўбачыць!

Зайка беленькі. Ён далёка.

Зайка шэранькі. Як даэнаецца, дык усыпле табе бярозавай кашы.

Зайка беленькі. Тата наш добры. Гэта ён толькі нас палохае бярозавай кашай ды ваўкамі, каб мы слухаліся яго.

Зайка шэранькі. Ваўкі ўсё-такі ёсць, і бярозавая каша — таксама.

Зайка беленькі. Няма ваўкоў!

Зайка шэранькі. Ёсць!

Зайка беленькі. Няма! *(Расчыняе насцеж дзверы.)* Глядзі! Я не баюся!

Зайка шэранькі. Куды? Назад, беленькі!

Зайка беленькі *(стаіць на ганку, гукае ў лес)*. Гэ-э-эй! Ваўкі! Ідзіце сюды, хапайце мяне! Ваўкі! Гэ-э-эй! *(Прыслухоўваецца.)* Няма! Бачыш! *(Спявае і, падскакваючы, ідзе на палянку.)*

А я Зайка беленькі,
Белы-белячок!

Зайка шэранькі *(крычыць услед)*. Брацік, вярніся!

Зайка беленькі *(ускочыў на пень)*. А як добра! *(Саскочыў на зямлю.)* А як цёпла! *(Куляецца па траве)*. А як весела! Шэранькі, ідзі сюды!

(Працяг на стар. 10)

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Станіслаў Шушкевіч

ХУТКА ЗІМАЧКА

Міхы Дзімачка,
Хутка зімачка!
А дзе ж лыжы і канькі?
Будуць шчасныя дзянькі.

Маеш толькі самакат,
Ты яму зусім не рад.
На сцяжынках мокра, гразь,
Хоць ты з хаты не вылазь.
Паглядзі ты лыжы ў сенцах,
Каля самага акенца,
І канькі там іржавеюць,
А вастрыць ты іх умееш?
Міхы Дзімачка,
Хутка зімачка!

ЗАБАЛЕЛІ Ў МЫШКІ ЗУБКІ

Забалелі ў мышкі зубкі,
Бо старанна грызла крупкі.
Пратачыла дзірку ў скрыні,
Быў там хлеб у гаспадыні.
Завіхалася нямала,
Бо ў кубельцы было сала,
І туды яна залезла,
Былі зубы, як жалеза.
А цяпер аж стала млосна,
Боль вялізны, невыносны.
Каля норкі блізка грады,
Мчыцца мышка за парадай
Да старэнькае рапухі.
А лавіла тая мухі,
Ела гусеніц і мошак,
Цвёрдых не спаткала крошак.
Жаба, гэтая рапуха,
Мышцы раіла на вуха:
— Без зубоў я. І ніколі
Я твайго не знала болю.
Вунь на лаўцы кот пушысты,
Яго знаюць як дантыста.
Стань і зубкамі паляскай,
І скажы: — Дантыст, будзь ласкаў,
Глянь на зубкі, мілы кот!
Расхінай шырэй ты рот.
Мыш спіну сваю сагнула,
Бо пра лекара пачула,
Не пыталася ўжо болей
І забылася аб болю.
— Твае словы, як гарчыца,
Я сама буду лячыцца...
Мыш крыху нарвала мяты
І бягом хутчэй дахаты.

ЛЯСНЫ ХАКЕЙ

На палянцы у хакей
Зайчыкі гулялі.
Баязлівы верабей
Сеў як можна далей.
Так кружылі — лёд трашчаў
І трашчалі клюшкі.
— Брава! Брава! — сыч крычаў,
Аж нямелі птушкі.
Злева быў варатором
Медзвядзюк рухавы,
З доўгай клюшкаю-калом
Воўк стаяў направа.
Дацямна ішла гульня.
Страшнай ноч здалася.
Доўга воўчая гайня
У логава плялася.
У бярлог пайшоў мядзведзь,
Зайчыкі — у хаткі.
Нельга больш было сядзець,
Забалелі лапкі.
Крыкі, воплескі, як гром,
Чуліся навокал.
І не спала ўсё кругом —
Блізка і далёка.

СПОВЕДЗЬ ШПУНДЗІКА

(3-ці ўрывак з аповесці)

Уладзімір Ліпскі

Бацьку завуць Сямён Марозаў. Нарадзіўся ў маі месяцы ці то сёмага, ці то пятага, здаецца, у 1940 годзе, у вёсцы Карпілаўка. Жыве з маёй маці ў адной кватэры. У іх ёсць я. Вось і ўсё.

Чакай, чакай! Давай-ка, Шпундзік, памазгуй яшчэ. Бацька твой нарадзіўся ў вёсцы Карпілаўка. Яго бацька, мой дзядуля, загінуў у вайну. Сорамна, але я не ведаю, колькі яму было гадоў, дзе ён загінуў, якім быў? О, цяпер прыгадваю, як аднойчы мы былі ў вёсцы і нейкі ахмялелы госць усё дапытваўся ў маёй бабулі Анюты:

— Няўжо ты, цётка Пятрыха, за столькі ўдовіных гадоў не сустрэла больш нікога? Прыняла б сабе якога-небудзь чалавека, весялей жыла б...

Цярпліва слухала бабуля. П'яны госць, відаць, развярэдзіў ёй душу. Моўчкі паднялася з лавы, падышла да сцяны, дзе вісела рамка з партрэтам майго дзядулі. Лагодна правяла рукой па шкле.

— Такога няма больш... — прашаптала.

З таго часу яшчэ больш палюбіў сваю карпілаўскую бабулю. Яна ў нечым падобная на малінаўскую, на маміну маму.

Помню, аднойчы сабраліся яны разам у нашай гарадской кватэры. От ужо і нагаманіліся! Я займаўся сваімі справамі, а ўсё слухаў іх. Яны расказалі адна адной пра сваё жыццё, пра сваіх мужоў, пра клопаты гаспадарскія. Пасля і да мяне дабраліся. Парапыталі пра ўсё-ўсё: як у школе вучуся, якія гарадскія настаўнікі, з кім сябрую, якія кніжкі чытаю. От, думаю, вясковыя бабулі, а як цікавяцца ўсім. Мной так даўно ніхто не цікавіўся. Спадабалася яшчэ, што яны абыходзіліся са мной, як з дарослым, з павагай і вельмі даверліва.

Тады, у часе іх гаворкі, даведаўся, што Сямёнка (гэта мой бацька) „каўтнуў горкае долі ў маленстве". Бабуля Анюта працерла хустачкай вочы і расказвала далей: „Жылі ж, мая ты свахначка, пасля вайны ў куранёх. Пойдзе Сямёнка ў поле, назбірае мёрзлае бульбачкі, зробім з іх аладкі і са смакам ядзім. Ой, што было, няхай быльнягом парасце..."

З тае размовы даведаўся, што мой тата старанна вучыўся, пісаў вершы, любіў маляваць. Бач ты, а мне ж ніколі не расказваў пра гэта. Ды хіба ж я не зразумеў бы яго, хіба мне не цікава ўсё гэта?

Але ж, пачакай, як жа так не расказваў. А памятаеш, Сяргунчык, як табе маці купіла касцюм і ты захныкаў, што занадта вузкія штаны? Бацька ўсхапіўся ад пісьмовага стала і, ледзь стрымліваючы сябе, злосна закрычаў: „Ты-ы! Доўга будзеш матку мучыць... На свой грош будзеш выбіраць вузкія ці шырокія... Я займеў першы касцюм, як школу закончыў. Цэлае лета хадзіў у лясніцтва дровы пілаваць... Сам грошай зарабіў, сам купіў найлепшы касцюм у свеце..."

Тады зразумеў я гэта як чарговы ўрок маралі і не ўспрыняў яго словы. Цяпер яны стукаюць мне малаточкам у скроні, і адчуваю, як гарачыня распаўзаецца па маім целе. А мо гэта стукаецца ў маю абуджаную душу сталасць? Ці проста я стаміўся? Заплюшчваю вочы, і ружовыя кругі плывуць перада мной. Яны ліхаманкава мітусяцца, потым супакойваюцца, цямнеюць, і ўрэшце лячу ў чорнае бяздонне.

Працяг будзе

Вучнёўская творчасць

На пачатку навучальнага года ў пятым і шостым класах у школе ў Ласінцы адбыўся конкурс на верш аб канікулах і пачатку навучальнага года. Сёння друкуем найлепшыя творы з гэтага конкурсу. Вядзе беларускую мову ў гэтай школе настаўніца Ніна Абрамюк.

ВЕРАСЕНЬ

Сёння ў школу мы ідзём.
Сёння свята нашае.
Школа ўсіх нас запрашае
Мы вучыцца пачынаем.

З сябрамі ўсе вітаемся,
Пра канікулы пытаемся,
Пра канікулы вясёлыя,
Бо пара ўжо ў школу нам.

Ася Філіповіч, 6 кл.

КАНІКУЛЫ

Канікулы, прыгоды
І летнія выгоды...
Пакуль маеш час,
Прыходзь і гуляй у нас

У рэчцы пакупайся,
На пляжы паваляйся.
Глядзі у сонечную даль.
Але школу не забывай.

Ася Астапчук, 6 кл.

НАША ШКОЛА

Добры дзень, школа!
Сяброўка наша!
Мы цябе вітаем,
Мы цябе заўсёды
Будзем шанаваць,
Будзем добра
Ўспамінаць.

Ася Коўнер, 5 кл.

КАНІКУЛЫ

Калі канікулы прыйшлі,
Мы ўсе вясёлыя
Дамоў пайшлі.

Сябры былі ў гарах.
Усе адпачывалі.
А мы з сяброўкай
Над ракой спявалі.

А хто быў дома,
Памагаў бацькам:
Ездзіў з татам на возе
і на сене спаў.

Яніна Кандрацюк, 6 кл.

У ШКОЛУ

Ужо канец канікул.
Пойдзем мы у школу
Годзе ўжо гуляць,
Песенькі спяваць.

У школьныя парогі
Хутка прыляцім,
Будзем там вучыцца
Будзем весяліцца.

Ала Гайдук, 5 кл.

Пішуць школьнікі

МІЛАЯ „ЗОРАЧКА"!

Пішуць Табе васьмікласнікі з Пачатковай школы ў Грабаўцы. Мы вучымся ў адрамантаваным школьным будынку. Наш клас складаецца толькі з сямі вучняў. Адны вучацца лепей, другія слабей. Аднак усе мы вывучаем беларускую мову. Не забываем таксама пра „Ніву". На ўроках часта вядзем дыскусіі на тэмы, якія публікуе ваш часопіс. Настаўніцай беларускай мовы ў нашай школе з'яўляецца Ірына Буйноўская. Яна вядзе ў нас таксама ўрокі музыкі. На іх мы развучваем беларускія песні. Жадаем Табе, „Зорачка", шмат карэспандэнтаў і запрашаем да нас.

Твае верныя чытачы васьмікласнікі з Грабаўца

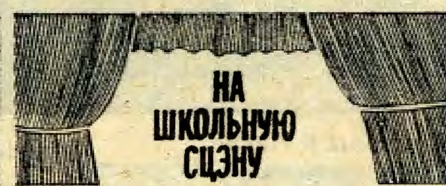

НА ШКОЛЬНУЮ СЦЭНУ

(Працяг са стар. 9)

Зайка шэранькі. Баюся...

Зайка беленькі. Не бойся, пагуляем, пагрэемся на сонейку, і тата ведаць не будзе. Бяжы!

Зайка шэранькі. Ваўка баюся.

Зайка беленькі. Яго ў нашым лесе няма. Глядзі! *(Ускочыў на пень і крычыць на ўсе бакі.)* Гэ-э-эй! Воўк! Ідзі мяне хапай, на кавалкі разрывай. *(Прыслухоўваецца.)* Бачыш, няма.

Зайка шэранькі нясмела бяжыць на палянку. У гэты час з боку хмызняку падкрадваецца Воўк. Зайчаняты яго не заўважаюць і весяляцца.

Зайка шэранькі *(ускочыў на пень).* Праўда, добра! *(Саскочыў на зямлю.)* Праўда, цёпла! *(Куляецца па траве.)* Праўда, весела!

Зайка беленькі і Зайка шэранькі бяруцца за лапы і кружацца ў падскоках.

Зайка беленькі *(спявае).*
А я Зайка беленькі,
Белы-белячок!

Зайка шэранькі *(працягвае нібы ў адказ).*
А я Зайка шэранькі,
Шэры-шарачок!

Зайка беленькі і Зайка шэранькі *(разам).*
Ваўка мы не баімся,
У лесе весялімся!

Зайка беленькі.
А я Зайка беленькі,
Белы-белячок!

Зайка шэранькі.
А я Зайка шэранькі,
Шэры-шарачок!

Працяг у наступным нумары

Вясёлы куточак

— Скажы, Мікола, што мы абмяркоўвалі на папярэднім уроку? — пытаецца настаўнік матэматыкі.

— Прабачце, але я таксама не памятаю, — адказвае вучань.

— ✲ —

Янка вярнуўся дадому ад зубнога лекара.

— Як твой зуб, баліць яшчэ? — пытаецца заклапочаная мама.

— Не ведаю, — адказвае Янка. — Ён у лекара застаўся.

— ✲ —

— Як мы называем чалавека, які шмат гаворыць, а тое што ён гаворыць, ніхто не хоча слухаць? — пытае настаўнік.

— Настаўнік, — здагадваецца вучань.

ПАЗНАЁМІМСЯ

— ✲ —

СССР, 346503, Ростовская обл., г. Шахты — 3, ул. 1-ая Заставная, 16, кв. 11. Фахрадовой Оксане. 4 клас.

— ✲ —

БССР, 220001, г. Мінск-1, вул. Магілёўская, 4, к. 1, кв. 280. Тоня Шаркель. 6 клас.

— ✲ —

БССР, 220001, г. Мінск-1, вул. Магілёўская, 4, к. 1, кв. 280. Каця Шаркель. 4 клас.

— ✲ —

Ася Кур'яновіч, вул. Міцкевіча, 101, кв. 7. 17-210 Нараў, Беластоцкае ваяводства.

— ✲ —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, пер. Карбышэва, 3, кв. 21. Віця Багдановіч. 6 клас.

— ✲ —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. 17 Верасня, 42, Барысюк Іне.

— ✲ —

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты — 14, ул. Загорского, 15. Манжос Светлане. 16 год. Вучаніца энергетычнага тэхнікума.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

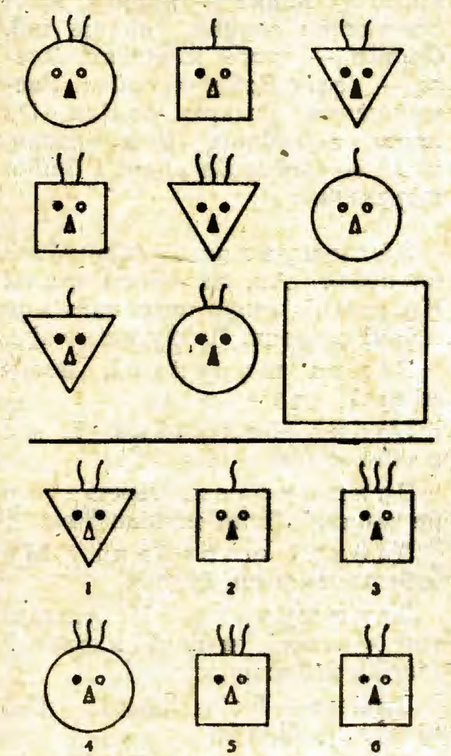

Якую фігуру трэба ўмаляваць у пусты квадрат? Падумай лагічна.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 25 XI — 8.05 Fiz. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Lot sokoła" (2) — film fab. prod. NRD. 11.10 Fiz. dla humanistów. 12.00 Geogr. kl. VI. 13.30 TTR — s. I. Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I. Prod. zwierz. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Mieszkać — wszechnica budowl. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Intersygnał. 18.00 Bank Gospodarki Żywnościowej — pr. rekl. 18.10 Skarbiec. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Kleopatra", cz. II — film fab. USA. 22.30 Czas — mag. publ. 23.05 DT — Komentarze.

Sobota 26 XI — 7.00 TTR — s. III Fiz. 7.30 TTR — s. III Biol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Jorinda i Joringel" — film fab. prod. NRD. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.20 Zdrowie — wojsk. mag. publ. 11.50 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Klejnoty Adriatyku" — film dok. prod. jug. 12.30 PCK (1). 12.35 Tel. Teatr Prozy: H. Boguszewska — „Całe życie Sabiny". 13.55 „Pieprz i wanilia": „Nieznany kraj — Tropem dzikiego Zachodu". 14.40 PCK (2). 14.45 „Ewa chce spać" — komedia pol. 16.25 PCK (3). 16.30 Los. Duż. Lotka. 16.40 Pr. publ. 17.10 PCK (4). 17.15 Teleexpress. 17.30 „Wyznanie Klakiera" — film dok. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Wahadło" — film USA. 21.45 Tydzień w polityce. 21.55 Kanał — „5" — pr. satyryczno-rozr. 22.40 Tel. Przegląd Sportowy. 23.00 DT — Wiadomości. 23.05 Literatura i eros: „Thais" — film fab. prod. pol.

Niedziela 27 XI — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film „Szwajcarscy Robinsonowie" (8) — serial kanad. 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Mordercy o 100 sztyletach" — film przyr. prod. RFN. 11.25 Kraj za miastem. 11.50 Wygraj szanse (1). 12.15 Tel. Teatr Prozy: M. Rewieńska — „Piąty kąt" (cz. II). 13.15 Koncert Życzeń. 14.00 Wygraj szansę (2). 14.30 Marek Sierocki zaprasza. 14.55 „Morze" — pr. publ. 15.15 „W kamiennym kręgu" (42 i 43) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Od Picadora do Zaleszczyk (5). 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Królewskie sny" (4) — film pol. 21.25 Siedem dni na świecie. 21.35 Studio Sport. 22.30 Tel. film dok. „Premiera „Matki" Witkacego w Brukseli". 23.00 DT — Wiadomości.

Poniedziałek 28 XI — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 14.30 TKR — Łubiny. 15.00 Powtórka przed maturą: Hist. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Bank Gosp Żywnościowej. 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Telespotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: T. Rittner — „Wilki w nocy". 22.00 Spory. 22.30 Pr. rozrywkowy. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. niem. (6).

Wtorek 29 XI — 8.05 Fiz. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Ballada o Januszku" (4) — serial TP. 10.40 Domator. 12.00 Hist. kl. IV lic. 13.30 TTR — s. III Współczesne życie kult. 14.30 TKR — Bobik. 15.00 Powtórka przed maturą: J. ros. (8). 15.30 Kim być? — pr. dla maturz. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Gazeta Rolnicza. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" (7) — film austr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Przygody prywatnego detektywa Kameriego" (5) — serial węg. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ballada o Januszku" (4) — serial TP. 21.30 Śpiewa Grażyna Alber. 21.55 Sprawa dla reportera. 22.35 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. angielski (6).

Środa 30 XI — 8.05 Geogr. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Kochałem was bardziej niż życie" — dramat wojenny prod. radz. 10.50 Domator. 11.00 Muz. kl. II. 12.50 J. pol. kl. II lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I Hist. 14.30 TKR — Zbiór i sposoby dosuszania roślin strączkowych. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. Lotka i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Scena TDC: „Sezamki". 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia. 18.00 Z Polski rodem. 18.20 Dawniej niż wczoraj — Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ćwiek w głowie" — film fab. prod. CSRS. 21.15 Klub Międzynarodowy. 21.45 Tel. Informator Wydawniczy. 22.00 I tel. turniej tańca towarzyskiego. 22.50 DT — Komentarze. 23.10 J. ros. (7).

Czwartek 1 XII — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Dempsey i Makepeace na tropie" (1) — serial krym. prod. ang. 10.25 Domator. 11.10 Przysposobienie obronne. 12.00 Biol. kl. VIII. 12.50 J. pol. kl. I lic. 13.30 TTR — s. III Mech. rol. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 14.30 TKR — Siew buraków cukrowych. 15.00 Powtórka przed maturą: J. pol. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 Pr. publ. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Dempsey i Makepeace na tropie" (1). 21.10 Pegaz. 22.00 Czardasz z przeszkodami — pr. publ. 22.30 „Szaleństwa Maxa" — film franc. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. franc. (7).

Bielsk Podl. Samotna pozna pana — radz. 28—29 XI. Zdrada i zemsta — chińs., Halo — bułg. 30 XI—4 XII.

Czeremcha Gry wojenne — USA 23 XI. Buntowniczy „Orion" — radz. 26—27 XI. Bracia Graczowie — radz. 30 XI.

Hajnówka Tootsie — USA 28—31 XI. Jesienne dzwony — radz. 4 XII.

Michałowo Harfa birmańska — jap. 29—30 XI. Bieg na orientację — czes. 1—4 XII.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы. імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	27	14	**Валерыяна, Віргіліуша**	**Філіпа, Грыгорыя**	7.17-15.30	18.43-11.18
панядзелак	28	15	Грыгора, Здзіслава	Гурыя, Дзімітрыя	7.18-15.30	20.01-11.42
аўторак	29	16	Блажэя, Сатурніна	Мацвея, Сяргея	7.20-15.29	21.17-11.59
серада	30	17	Андрэя, Юстыны	Грыгорыя, Нікана	7.21-15.28	22.30-12.11
чацвер	1	18	Наталіі, Элігіуша	Платона, Рамана	7.22-15.27	23.41-12.22
пятніца	2	19	Бальбіны, Паўліны	Аўдзея, Варлаама	7.24-15.27	— 12.31
субота	3	20	Францішка, Ксавера	Грыгорыя, Анатолія	7.25-15.26	0.51-12.40

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 8)

ларускай мове многія пісьменнікі XIX ст., упершыню бачылі ў яго кнігах беларускае друкаванае слова Максім Багдановіч, Янка Купала, Ядвігін Ш. і інш." [5])

[1]) Літаратура:

М. В. Абабурка, Развіццё мовы беларускай мастацкай літаратуры, Мінск 1987.

Н. Т. Вайтовіч, Да пытання аб фарміраванні нацыянальнай літаратурнай беларускай мовы. (Аб суадносінах літаратурнай мовы і дыялектаў), Мінск 1958.

І. І. Крамко, А. К. Юрэвіч, А. І. Яновіч, Гісторыя беларускай літаратурнай мовы, Мінск 1968.

В. П. Красней, Л. М. Шакун, Практыкум па гісторыі беларускай літаратурнай мовы, Мінск 1978, 1986.

Л. М. Шакун, Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў сям'і моўных братніх народаў Савецкага Саюза, Весці Акадэміі Навук БССР. Серыя грамадскіх навук, № 6, Мінск 1978, с. 124—133.

Л. М. Шакун, Роля Янкі Купалы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы, Весці Акадэміі Навук БССР. Серыя грамадскіх навук, № 13, Мінск 1982, с. 27—33.

[2]) Л. М. Шакун, Роля Янкі Купалы..., там жа, с. 29.

[3]) Н. Т. Вайтовіч, там жа, с. 12.

[4]) Там жа, с. 14.

[5]) Там жа, с. 15.

РАЗМОВЫ АБ НАРОДНЫМ

(Працяг са стар. 5)

не дачакаліся мы яшчэ выдання цэласнага збору і апрацоўкі нашага беларускага фальклору Беласточчыны, шкада. Да сёння ніхто не займаўся народнай абраднасцю вёскі Рыбалы — вёскі поўнасцю беларускай, вельмі цікавай і вельмі багатай у народнай творчасці. Абраднасць нашай вёскі захавала многа характэрных рысаў агульнабеларускіх, але выступаюць і ўласныя, непаўторныя асаблівасці. Прадумаўшы ўсё гэта, я пры падтрымцы майго навуковага кіраўніка дыр. Дэркоўскага рашыла заняцца сваёй вёскай і яе народнай абраднасцю. У памяці старэйшых людзей захаваліся многія абрады і песні, якія ім спадарожнічалі. Я сабрала многа хрысцінных песень, дзіцячых, калыханак, вясельных і пахавальных, песень на розныя народныя святы, многа любоўных і сямейных песень. Сабрала і невялікую колькасць загадак, прымавак і казак.

— Крыніцы вашай даследчай работы?

— Асноўны матэрыял — гэта мае назіранні і тэксты, сабраныя ад людзей у вёсцы Рыбалы. Карысталася і навуковымі работамі беларускіх, рускіх і польскіх даследчыкаў. У вёсцы Рыбалы я працавала з многімі старэйшымі людзьмі. Найбольш плённымі былі кантакты з В. Карнілюк — 70 год, В. Тамашук — 82 г., Л. Ігнацюк — 54 г., М. Дзмітрук — 75 г., В. Дзмітрук — 57 г., М. Грыгарук — 56 г., М. Максімюк — 65 г., Л. Лук'янюк — 57 г. Гэтыя і іншыя людзі захавалі яшчэ наша народнае багацце, якое мы, маладыя, павінны ратаваць ад забыцця. Мае сааўтары ў большасці людзі малаадукаваныя, але багатыя і творчыя духам. Яны былі здзіўлены і адначасова задаволеныя, што паяўляюцца яшчэ маладыя людзі, якія цікавяцца і хочуць запісваць вельмі старадаўныя абрады і песні. Яны ахвотна спявалі свае песні і расказвалі аб мінулым, уваскрашаючы яго. За ўсё гэта я складаю ім сардэчную падзяку.

Размаўляла **В. Валкавыцкая**

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2074.	Іван Насута (Гродна)	—	950 зл.
2075.	Багдан Цясноўскі (Варшава)	—	285 зл.
2076.	Сяргей Астраўцоў (Гродна)	—	1425 зл.
2077.	Марк Коп (Гродна)	—	950 зл.
2078.	Ружа Аздоўская (Гастынін)	—	1000 зл.
2079.	СКР у Орлі	—	20000 зл.
2080.	Кастусь Грыгарук (Гайнаўка)	—	2000 зл.
2081.	Аляксандр Лукашук (Гайнаўка)	—	1500 зл.
2082.	Іван Федзюкевіч (Баброўнікі)	—	500 зл.
2083.	Мікалай Міхноўскі (Мінск)	—	3000 зл.
2084.	Марыя Пень (Тафілаўцы)	—	300 зл.
2085.	Эдвард Шчасновіч (Шчасновічы)	—	1100 зл.
2086.	І. Вараўка (Згажэлец)	—	5000 зл.
2087.	Алег Трусаў (Мінск)	—	1000 зл.
2088.	Анна Шыманская (Орля)	—	1400 зл.
2089.	З. Санько (БССР)	—	3200 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

В. Рудчык у мінскіх сяброў • Аб чым гаварылі дэлегаты на З'ездзе? • Руская зарубежная царква ў Амерыцы • Паэзія і проза „белавежцаў" • С. Яновіч на канцэрце Дубіноў у Канадзе • Эдвард Шчасновіч — карэспандэнт-гумарыст • Шляхам гадоў • Назвы з ваколіц Праневіч • Практычныя парады • „Зорка" • Старонка гумару.

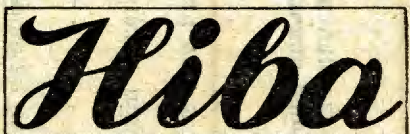

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч

„Niwa" ul. Wesołowskiego 1, 15-959 Białystok skr. poczt. 149, tel. [illegible]-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1. Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajdują się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
— instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
— osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
— osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsca zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonuje używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, skr. pocz. 12, konto NBP XV O/M PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny;
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1941/88 r. Nakład 5.800. E-2.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ
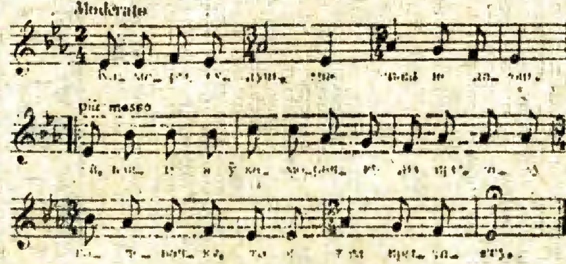
КАМАРЫ ГУДУЦЬ

— Камары гудуць,
Мне спаць не даюць;
Ой, пайду я ў каморачку } 2 разы
Ды прылажу галовачку,
То я там прызасну.

Свякроўка ідзе,
Як змейка, гудзе:
— Санлівая, драмлівая, } 2 разы
Заспаная, няўдалая
Сыновая мая.

— Камары гудуць,
Мне спаць не даюць;
Ой, пайду я ў каморачку } 2 разы
Ды прылажу галовачку,
То я там прызасну.

А свякорка йдзе,
Як ветрык, гудзе:
— Не санліва, не драмліва, } 2 разы
Не заспана, а ўдала
Сыновая мая.

— Камары гудуць,
Мне спаць не даюць;
Ой, пайду я ў каморачку } 2 разы
Прылажу я галовачку,
Ды я там прызасну.

Міленькі ідзе,
Як голуб, гудзе:
— Калі будзе здароўіца, — } 2 разы
Уся работка паробіцца, —
Ідзі ляж прызасні.

Цяпер ведаю, чаму ты ані разу мяне не перарваў! Думаеш, што я сама сабе буду верашчаць?

НІЎКА

Калі сілаю не зацягнеш старога кавалера ў ЗАГС, ён не ажэніцца.

УНІКЛІВЫЯ ДУМКІ

Той чалавек, якога ты любіш ва мне, безумоўна, лепшы за мяне; я не такі. Але ты любі, і пастараюся быць лепшым за сябе.

Міхаіл Прышвін (1873—1954) пісьменнік

— Афіцыянт, вы не можаце мне сказаць, колькі гадоў гэтай курыцы?

— Прабачце, да курыцы мы даем бульбу, моркву, зеляніну, але не біяграфію, на жаль, ніколі.

— ✳ —

Муж і жонка прыходзяць да варажбіткі.

— Мяне зусім не цікавіць яго будучыня, — гаворыць жонка варажбітцы. — Вы скажыце мне, дзе ён быў учора вечарам?

— ✳ —

Дама прыйшла да хірурга і папрасіла зрабіць ёй якую-небудзь аперацыю.

— Як гэта „якую-небудзь"? — здзівіўся хірург.

— Бачыце, калі я прыходжу да знаёмых, я ніколі не магу прымаць удзел у размове, таму што ў мяне не было ніякай аперацыі і мне няма пра што гаварыць.

— ✳ —

Паэт скардзіцца лекару:

— Малю вас, памажыце! Калі я дапазна пішу вершы, дык пасля да раніцы не магу заснуць.

— А вы не прабавалі пачытаць нанач тое, што напісалі?

Ён пільнай работы цярпець не мог, а начальству ў вочы пыл пускаў.

Аркадзь Інін і Леанід Асадчук
Малюнак Іосіфа Аффенгендзена

АПТЫМІСТ І ПЕСІМІСТ

Сустрэліся два прыяцелі: у аднаго настрой вясёлы, сонечны. У другога — сумны, пануры.

— Ты чаго такі сумны? — запытаў вясёлы.

— А ты чаго такі вясёлы? — запытаў сумны.

— Бачыш; лісточкі, ручаі, капеж — радасць. Таму і вясёлы.

— Бачу... Лісточкі, ручаі, капеж — сырасць. Ад гэтага і сумны.

— Дык ты паслухай: салаўі пяюць — немагчыма заснуць!

— Чую, чую... Салаўі пяюць — немагчыма выспацца!

— Кінь! Зноў вясна — жыццё ідзе.

— Вось, вось... Зноў вясна — жыццё праходзіць...

Пагаварылі яны так і разышліся.

— ✳ —

Прафесар:

— Вы ні ў чым не разбіраецеся па хіміі!

Студэнтка:

— Гэта не зусім так, прафесар, інакш я не была б бландзінкай.

— ✳ —

Малыш папрасіў у гасцях другі кусочак торта.

— Я табе гаварыла, што непрыгожа прасіць другую порцыю, — дакарала маці сына.

— Гаварыла. Але ты не ведала, што кусочкі будуць такія маленькія.

— ✳ —

Жонка аднойчы села за кіраўніцу аўтамашыны і гаворыць мужу:

— Усё добра, апрача люстэрка.

— Чаму?

— Яно ўстаноўлена няправільна: я бачу ў ім не сябе, а нейкія машыны, што едуць ззаду.

— ✳ —

— Васіль, ці ты на сабе пранясеш гэты трактар? — жартам пытае пажылы чалавек у маладога хлопца.

— Дзіва што пранясу, дзядзька, — адказвае той. — Толькі мне яго на плечы паддайце!

— ✳ —

— Вы што, сваю Лізу рашылі выдаць замуж за гэтага лайдака?

— Так. А ў чым справа?

— Дык ён ужо тры гады нідзе не працуе.

— А казаў толькі два...

— Скажыце, калі ласка, у які час пачынаецца прылiў? — спытаў хлапчук старога вусатага чалавека на прыстані.

— Я ж табе толькі што сказаў: у пяць пяцьдзесят пяць. Няўжо ты не можаш запомніць?

— Я запомніў, але мне падабаецца глядзець, як рухаюцца вашы вусы, калі вы вымаўляеце: пяць пяцьдзесят пяць.

— ✳ —

— Суседка, вы калі-небудзь спорыце з мужам?

— Зразумела што не. Гэта не мае сэнсу. Ён усё роўна ніколі не мае рацыі.

— ✳ —

— Гэта гістарычны раман? — спытаў рэдактар у аўтара, які пікавіўся лёсам свайго рукапісу, адпраўленага ў выдавецтва некалькі год назад.

— Цяпер ужо так, — сумна адказаў пісьменнік.

— Як мне апрануцца сёння?

— Хутка.

Цяжка знайсці корань зла, калі ён у табе самім.